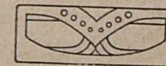
EXCELSIOR :

EXCELSIOR!

Nekoliko misli katoličkoga laika, posvećene hrvatskoj katoličkoj inteligenciji.

S predgovorom presvijetloga biskupa
Dra Antuna Mahnića.

Nakladom »Hrv. kat. akademičkog društva ‚Domagoja‘ u Zagrebu«.

Štampala Katol. Tiskara u Ljubljani.
1911.

S dopuštenjem kn.-bisk. ordinarijata u Ljubljani.
(10. kolovoza 1911, br. 3297.)

Predgovor.

Eto Vam knjige, mladi moji prijatelji, kako sam je ja sâm dugo zamišljao, želeći Vam je što prije podariti, jer sam bio uvjeren, da takva što živo trebate. Hvala Bogu! prestigao me u ovom naumu netko drugi, a to laik, laik žive vjere i žarke ljubavi. Bolje tako! Jer premda znadem, da biste i moju riječ spremnim srcem usvojili, to Vam ne će ipak Vaši protivnici prigovoriti, kao da Vam uvijek propovijedaju samo biskupi i popovi!

Jest, ovu bih ja knjigu zvao propovijeđu katoličkoga laika mladeži, koja će naskoro, pretežno kao laici, zapremati u javnom životu ugledna mjesta vođâ, učiteljâ, prosvjetiteljâ narodnih.

Pisac — sâm priznat prijatelj slovenske mladeži — vodi Vas eto na polje Vašeg budućeg rada; prikazujući Vam uzvišene zadatke javnog života, uči Vas, kako Vam se valja pripravljati, da budete ovim zadacima dorasli.

Javni život! Tu treba da usredotočimo svoje sile. Liberalizam je javni život oteo Kristu i Crkvi, proglasivši vjeru privatnom stvarju. Pojedinac može za se vjerovati i Bogu se moliti, dok država, znanost, umjetnost, zakonodavstvo, javna nastava i škola ne priznaju nad sobom

ni Boga ni Krista, niti se pokoravaju ičijem višem zakonu! — Prema tom se i čovjek podijelio dvostruko: na privatnog i javnog čovjeka; pa tomu se čovjeku iskalupio dvostruki moral, dala mu se dvostruka savjest: javna i privatna. Javnom savješću i moralom vlada i upravlja jedino Hegelova — država-bog; dok si privatni moral svaki može prikrojiti po svom ukusu, a savjest osigurati, kako bolje umije. Tim je tobože spašena — sloboda savjesti, kojom se liberalizam toliko ponosi!

Lukavosti! kao da javni život ne utječe na privatni, kao da otrov ireligije i nemorala ne zarazuje po javnim institucijama pojedinca i obitelj!

Javni život valja opet osvojiti za Krista, koga je Otac postavio kraljem ne samo pojedincima, nego i narodima i državama — dakle i javnom životu. Uzalud se bune narodi i zemaljski kraljevi: Raskinimo veze Njegove, zbacimo sa sebe jaram Njegov! Jer On ih je dobio u nasljedstvo, te će buntovnike udariti gvozdenom palicom, razbit će ih kao lončarski sud. (Ps. 2.)

Treba dakle javni život preobraziti prema načelima Kristove objave, tako da dobije opet kršćansko lice. Nu kako su javni i privatni život među sobom neodjelivo spojeni, te budući se u javnom životu nužno obrazuje život pojedinaca, koji sačinjavaju zajednicu: ne mogu ove preobrazbe provesti drugi, doli ljudi, koji su sami prožeti kršćanskim načelima, ljudi, kojih se

mišljenje i življenje podudara sa naukom Kristovog evanđelja.

Stoga se i priprava za kršćanski rad na polju javnoga života sastoji poglavito u tom, da se mladi čovjek sve više utvrđuje u kršćanskom mišljenju i življenju, sve dok ne postane štono riječ: »cijeli čovjek« t. j. čelik značaj. Svako polutanstvo — budi u načelu, budi u životu — cjepka čovjeka: polutan će lutati između istine i neistine, između Boga i svijeta, kršćanstva i liberalizma, te će već radi toga biti nesposoban za svaku radikalnu, preporodnu akciju. Polutanstvo je već osuđeno onim Isusovim riječima: »Nitko ne može dva gospodara služiti.« (Mat. 6, 24.) I opet: »Ljubi Gospoda Boga svoga, s v i m srcem svojim i s v o m dušom svojom i s v o m misli svojom.« (Mat. 22, 37.) Polutanstvo je loša građa za kuću Božju.

Uzor »cijelog čovjeka«, čelik značaja prikazuje Vam pisac u Isusu. I ovo je najsjajnija strana čitave knjige. Pisac umije iznijeti iz evanđelja ona božansko-čovječanska svojstva i kreposti Isusove, koje su ponajvećma kadre, da oduševe mlado idealno srce za sve dobro i plemenito. Motrite, mladi prijatelji, ovu sliku Isusovu, što je nalazite tu izloženu, ugledajte se u nju. Savršenijeg uzora od Isusova ne pruža Vam zemlja, pa ni samo nebo. Ovo nije slika junaka, kao što su oni u romanu, što ih stvara mašta umjetnikova; to je živa istinska slika utjelovljene Riječi Božje.

Nu Isus nije samo uzorom savršenstva: On, nestvoreno Svjetlo, jest i život; riječ Njegova nije mrtvo slovo, fraza, već živi i oživljujući duh. Isusovo je evanđelje, veli Apostol, sila Božja, na spasenje svakomu, koji vjeruje. (Rim. 1, 16.) Ova se oživljujuća i preporađajuća sila Isusova evanđelja čovjeku saopćuje po milosti Duha Svetoga, što ga Isus ljudima šalje od Oca. Odavle dobiva kršćanstvo, ova teoretski najuzvišenija nauka, koja svu čovječju mudrost nadvisuje, eminentno praktični značaj. Pomoću natprirodne se milosti kršćanska teorija ostvaruje u kršćanskom životu. Nijedna nauka, niti filozofska niti vjerska, nije urodila tolikim obiljem najsavršenije svetosti i heroičke kreposti kao kršćanska.

Isus je svoje evanđelje povjerio Crkvi. Crkva ne samo nepogrješivo tumači Isusovu riječ, pokazujući čovjeku put istine, nego ona ga i krijepi milošću Isusovom, da uzmogne prema spoznanoj istini živjeti, te tako i u sebi i u čovječjoj zajednici ostvarivati namisli Božje Providnosti.

Ovoj Crkvi treba da se i mladi čovjek posve povjeri, kao dijete majci, jer nužno treba njezina vodstva i pomoći. Bez Crkve uzaludno je sve nastojanje, da se uzgoje potpuni ljudi, pravi čelik značajevi. Ogromne su naime zapreke, što osujećuju ovo nastojanje; samo je Crkva vrsna, da ih svlada natprirodnim sredstvima, kojima raspolaže.

Ove zapreke izviru ponajviše iz pokvarene čovječje naravi. Prije svega ističem sanjarstvo i sentimentalnost, na koju mladić već po naravi naginje. Ništa više ne tupi spoznajne sile, više ne ubija moralne snage volje kao prebujna mašta i razuzdano čuvstvo. Zato su romani i neumjereno beletrističko štivo za viši duševni život, za osvješćenje i moralnu samoniklost mladog čovjeka otrov, smrt. Jedino Crkva pruža ovdje izdašniju pomoć. Dok Crkva u jednu ruku obasjava mladi duh čistim i neokaljanim zrakama objavljene nauke, prikazujući mu božansku istinu o Bogu, o svrsi, o neumrlosti, o vječnosti u svoj ozbiljnosti, te nalažući mu vježbanje kreposti i vršenje kršćanskih dužnosti kao uvjet vremenitoga i vjekovitoga spasa; u drugu ga eto ruku primjerom Isusovim i sijaset svetaca dražesno i ljupko sebi privlači, pružajući hranu njegovoj mašti i čuvstvu, budeći u njem zanos za idealima. U Isusu i svecima pokriva se idealnost i realnost, pa tako eto nestaje za mladoga čovjeka pogibli, da bi prevršio granice zdrave idealnosti i poezije, te zašao u maglovite sfere sanjarstva i sentimentalnosti. Uza sve to, da njeguje poeziju i čuvstvovanje, što i neodoljivo iziskuje mladenačka narav, on će se ipak, praćen svjetlom neprolaznih istina, te potaknut svetačkim primjerima na ozbiljni rad samousavršivanja, sve više i više vijati prema svrsi mladenačkog uzgoja: kršćanskoj čelik značajnosti.

Ima i drugih grebena, koji sprečavaju djelo samousavršivanja, a to su: oholost i neposlušnost, pohlepa za udobnošću, sebičnost i samoživost, zavist — sve za-

losni plodovi istočnog grijeha i ostavština naših praroditelja. Koga je nadvladala samo jedna od ovih mana, on će ostati njezin rob, te će njoj žrtvovati svoje sile, a njegov će se idealizam svesti na kult sama sebe, na promicanje osobne koristi. I proti ovim razaračima idealizma i čelik značajnosti imade samo jedno sredstvo, jedan ustuk: milost Isusova, što je čovjeku pruža sveta Crkva. Samo milost čuvat će ga u prijateljstvu Božjem, samo milost uspostavit će to prijateljstvo, ako ga je izgubio; samo milost ulijeva mu nove snage, da ustraje u boju proti ovim »domaćim neprijateljima«, koji neprestano iz zasjeda vrebaju na nj. Prave kršćanske značajeve može uzgojiti samo milost Kristova.

Zato Vam i svojski preporučam, čitajte i opet čitajte, pa razmišljajte, što pisac u 4. poglavju ove knjige tako istinski i lijepo govori o »znamenitosti i praktičnom značenju sveze s Bogom«. Od ove sveze zavisi sve. Nu opet: ovu svezu sklapa i podržaje samo posvećujuća milost. Uz ovu milost i ustrajno sudjelovanje s njom usvojit ćete sve više i više one divne kreposti, o kojima taka lijepo pisac raspreda u 5., 6., 7. i 8. poglavlju, kreposti, a koje udaraju temelje kršćanskom čelik-značaju: srčanost, ljubav k istini i pravednosti, kršćansku mudrost i samozataju, poniznost, čistoću.

Što više budete utvrđeni u ovim krepostima, to će više nestajati u Vama maglovitog besplodnog sanjarstva i sentimentalnosti, to će više stupati u pozadinu

Vaš »ja« i nečastiva mu pratnja, te će Vašom pameću ovladati trijeznost zdrave logike, Vaše će srce ožariti plamen čistog idealizma, a volja će se Vaša oduševiti heroičkom ljubavlju za rad, zavoljet će žrtve za uzvišene ideale vjere i domovine.

Ljubav prema bijednom potištenom radničkom narodu, kojoj je pisac posvetio 9. poglavlje, ova će ljubav sama po sebi nadoći kao najdivniji i najslađi plod duhom Isusovim preporođene mlade hrvatske inteligencije. Što bismo mogli uzvišenije, što idealnije zaželjeti na ovoj zemlji nego — uz kraljevstvo Božje kraljevstvo kršćanskog demokratizma? Nu tuj ne mogu, a da Vam, mladi prijatelji, i opet ne naglasim, kako Vam valja zakone kršćansko-demokratske akcije crpsti iz vrela Isusova evanđelja, kako ga tumači katolička Crkva, a ne kako se sviđa ma kojem modernom »amateur-kršćaninu«, koji se srami biti katolik. Takav bi se demokratizam naskoro izrodio u demagogizam, koji se u bîti ne razlikuje od revolucijonarnoga socijalizma. Svete i čiste požrtvovne ljubavi prema puku nema bez božanskog načela Isusove objave, ona je od potonjeg neodjeljiva, kao što je sunčani žar neodjeljiv od sunčane zrake. Čisto, neokaljano neka se svijeti na Vašem barjaku kršćansko katoličko načelo!

Ja eto u duhu već gledam i pozdravljam prve zrake onoga velikoga dana, kada će se skršiti u Hrvatskoj sila bezbožnog nadriliberalizma, te će kršćanski pobožni

puk zaposjesti kormilarsko mjesto. Neka Providnost Božja pospješi onaj dan. Nu i to će opet stajati najvećma do Vas, mladi prijatelji, do Vaše veće ili manje ljubavi prema velikom hrvatskom patniku u seljačkoj haljini. Caritas nescit tarda molimina. Hoćete li pak, da Vam se srce raspali plamenom najčišće ljubavi prema milom kršćanskom puku, a Vi pristupite k vrelu presvete Euharistije, ove najidealnije demokratske institucije: tuj ćete naći prisutna Onoga, koji je u svojoj neizmjernoj ljubavi ostavio nebo, da »umre za narod svoj i da rasijanu djecu Božju skupi u jedno«. (Iv. 11, 52.)

Ako me ljubite, primite ovu zlatnu knjigu kao Vaš »vade mecum«. Nosite je sveđer u džepu, da se uzmognete u svako vrijeme, u svim prilikama u nje kao u najvjernijega prijatelja popitati za savjet, a blago Vama, ako se budete ravnali po njezinoj nauci.

U Krku, na Božić 1910.

† *Dr.* **Anton Mahnić**
biskup.

Poglavlja.

1. Osnov je našem radu etička samonaobrazba na religioznoj podlozi.

U katoličkoj organizaciji, u prosvjetnom, socijalnom i političnom djelovanju katolika ima omladina, osobito akademska, posebnu zadaću; nije naime zvana samo zato, da djeluje u duhu i pravcu onih, koji su kao vođe na čelu katoličkim strankama i društvima, već u prvom redu, da cijelom radu podaje život, da ga krijepi i osvježuje, ako bi drugi izvori presahnuli. U tom obziru iza svećenstva, napose iza našeg episkopata, gotovo prvo mjesto zapada našoj inteligentnoj omladini.

Zato je naša akademska omladina prema Bogu, kojega je djelo u eminentnom smislu riječi naša katolička organizacija, u istom položaju, kao one sluge u evanđelju, kojima je Gospodin Isus Krist dao bogate talente, da ih ne samo savjesno čuvaju, već i množe. Među tim se kapitalom na najodličnijem mjestu nalazi: religiozna naobrazba, pobožnost i kršćanski moralni život. Religiozna i etička naobrazba, moralna jakost, duboko pouzdanje u Boga kod katoličke omladine onaj je izvor, iz kojega se razlijevaju potoci života po cijeloj katoličkoj organizaciji.

Ali nažalost svijest, da svako katoličko djelo — ili kulturno ili socijalno ili makar političko — mora svojim korjenjem sezati duboko u *katoličku pobožnost* i iz nje crpsti svoju moć, nije uvijek ni među katolicima tako tvrda i duboka, kako bi morala biti. Ne da se naime tajiti — a tko bi između nas to tajio, bio bi neiskren prema drugima i sebe bi varao — da smo mi *katolici odviše djeca svojega doba*, te se besvijesno i nehotice dajemo previše voditi od tijeka vremena, od moderne kulture i od prevrtljive mode. Radi toga se događa, da se kojitaj mladi čovjek svim silama baci na politički, socijalni i znanstveni rad u korist katoličke organizacije, a pri tom zanemari *vjersku i etičku samonaobrazbu*, prepusti, da drugi oživljuju vjerska načela pojedinaca u našim strankama i društvima, te uz marljivo djelovanje *prema vani* zaboravi na usavršivanje *sama sebe*, na preporođenje vlastitoga duha u Kristu. A ipak bez vlastitog pojedinačnog preporoda u Kristu nema preporoda u Kristu ni za cjelokupnost na prosvjetnom, gospodarskom i socijalnom polju! Poradi krivog tako zvanog modernog svjetovnog naziranja misle mnogi katolici, da će se novi čovjek razviti kao potreban produkt opće naobrazbe i kulture, da će samo socijalno djelo među masama i uopće velika politička i ekonomska gibanja stvoriti i uzgajiti nove bolje ljude. Nu ta velika gibanja i težnje urodit će samo *novim prilikama*,

koje će dobro djelovati na pojedince, ali *nikako ne može socijalno i političko* djelovanje, bilo ono ma kako veliko, *nadomjestiti djela samouzgoja*, pa tako se moraju pojedinci kao i prije sami etički uzgajati i usavršivati. To je potreban preduvjet, bez kojega ni najintenzivnije ljudsko naobrazbeno i organizatorno djelovanje ne može imati pravog i trajnog uspjeha. Žalosno je, da katolici na to zaboravljaju!

Vrijeme je zato, da ogledamo sami sebe, kako je s nama u tom obziru.

2. Glavna je smetnja u našem napretku polovično kršćanstvo i puko teoretsko kršćanstvo.

Gotovo svi bez izuzetka pobolijevamo na tom, što plovimo previše u tijeku tako zvane moderne kulture, da se u njem utapamo i mislimo, da ne možemo iz njega napolje; sami se sebi pričinjamo previše kulturno opterećeni, pa se ne usuđujemo izaći ispod jarma dnevnih nazora. Kršćanin nije rođen ni iz krvi ni iz mesa, već od Boga, kako je to Isus rekao Nikodemu. *Bog nas svaki dan lako rodi iznova*, pa nam je zato lako pomoću njegove milosti dići se nad dnevna mišljenja po riječi apostola Pavla: »Sve mogu u onom, koji me jača.« Tko pak na to ne pazi, koga ne tare briga za rođenje iz Boga, tko za to nema ili ništa ili bar ne dosta smisla, taj će se zadovoljiti s *polo-*

vičnim kršćanstvom, s tom rak-ranom mnogih modernih katolika, koji su kadri po vanjštini i najtvrđu organizaciju katoličku iznutra oslabiti.

I zaista, mnogo ih ima i među nama, koji s obzirom na kršćanstvo udaraju tako zvanim srednjim putom, dok izvana, u javnosti mnogoputa to revnije rade za ostvarenje katoličkih načela, što se iznutra u njima ćute manje postojani. U tom se obziru mnogi inteligentni katolik ništa ili malo luči od one mase kršćana, koji misle, da se život i saobraćaj u društvu, novčane spekulacije, obogaćivanje, ženidba, politika i tomu slično ništa ne tiče kršćanskog religioznog čuvstva i da u te karte Bog nema prava zaviriti. Nu tek ako se takvim ljudima kod tih poslova njihova svakidašnjeg života dogodi kakva nesreća, onda istom stanu vapiti k njemu i Bog se tada mora zadovoljiti s tim, da ga iz straha mole, mjesto da vise o njem iz one nepojmljive ljubavi po riječima psalmiste: »Visjela je duša moja o Tebi, žeđao je duh moj za Tobom!«

Moderno čovječanstvo drži samo po sebi razumljivim, da su Isus, sv. Franjo Asiški, sv. Klement Marija Hoffbauer živjeli onako, kako su učili, a isto tako drže samo po sebi razumljivim, ako kršćani ne žive tako kako govore. Kakva li naopaka nazora! Ta Isus je živio zato tako, da i mi tako živimo, pa ako i nije moguće da budemo potpuno savršeni, ipak treba da smo, koliko je moguće, najbolje savršeni,

te da za tim uistinu težimo. Pa i moderni katolik govori ili se bar tako vlada, kao da bi kršćanstvo bilo previsoko, preidealno i u potpunom opsegu za današnje doba nemoguće, te ga stoga mnogi ne shvaćaju ozbiljno ne imajući na umu, da je Isus onima, koji se hoće nazivati kršćanima, zapovjedio, da se ne smiju natrag okrenuti, ako prihvate za plug, s kojim se režu u zemlju brazde nebeskog kraljestva. Kršćanstvo je dakle vrlo ozbiljna stvar, pa moramo biti sami sa sobom potpuno na čistu, a ne da mu se još ugibljemo, kako to na žalost danas običavaju i mnogi kršćani.

Kad bi bilo istinito, da kršćanstvu u potpunom opsegu nije moguće udovoljiti, tad bi bilo nerazumljivo, zašto se takve vjere uopće ne okanimo. Jer kršćanstvo nam nije tek onako dano, tá sam Bog je dao život za nj! Kršćanstvo nije igračka ni šala, ono nije za etiketu, pa silno mnogo škodi sebi i drugima onaj, koji n. pr. plovi s katoličanstvom samo radi mode ili radi duha vremena ili zato, što je moderno brojiti se u katoličku stranku. Takvi su ljudi slični onomu, koji je došao na svadbovanje, pa su mu drugi ponudili svatovsko odijelo, a on ga nije htio, jer da je za takvo društvo dobro i svagdašnje. Kad ga je pak kralj vidio, dao ga baciti napolje — na zimu i u noć. Kršćanstvo je velika stvar, koje se nije moguće otresti s isprikom, da je preteško, pa da nam je zato slobodno kršćanstvo objesiti pred vrata naše duše samo kao firmu,

a dušu ostaviti da žive tako, kao da je za nebesa odviše zla, a za pakao odviše dobra. Božje milosrđe je veliko, nu što se takvim dušama ipak uza sve to lako dogodi, govori nam evanđelje u paraboli o ludim djevicama. I one su ponijele sa sobom svjetiljke, ali bez ulja, isto tako, kao i oni katolici, koji se zadovoljavaju s katoličkim imenom, s izvanjim djelima i uspjesima na polju katoličke organizacije, a nemaju ulja — katoličkog duha, koji hrani svjetiljku. I kad je o pónoći nadošao nebeski zaručnik, tek tad su opazile, da im svjetiljke gasnu; zaručnik se nije obazro na njihove prošnje i isprike, već im je rekao: Uistinu, ne poznam vas!

Zapravo mnijenje, da je kršćanski vrlo teško živjeti, fatalna je zabluda. Kad bi to bila istina, tad ne bi bilo moguće razumjeti, zašto se Isusova nauka nazivlje vesela vijest i zašto su sve bogobojazne duše u Izraelu na glas o rođenju Mesije uskliktale od veselja, zašto se Marija radovala veličajući Boga, zašto je Elizabeta tako blagosivljala Majku Božju, zašto je Zaharija zapjevao hvalospjev zanosno hvaleći onoga, koji je došao, da nas oslobodi iz neprijateljskih ruku, e da bi mu služili u svetosti i pravednosti cio život. Ako je dakle moguće služiti Bogu u veselju, kako on to zahtijeva, tada također ne može biti teško ispunjavati njegove volje. Pa zar nije sam rekao, da je njegov jaram sladak i da je njegovo breme lako?

Ako promotrimo, koliko se o Bogu i vjeri piše i kako se vrlo naglašuje katoličanstvo, a kako se premnogi upravo boje očitovati pobožnost i omalovažuju pobožni život; ako pomislimo, kako se drugdje vrlo naglašuje dosljednost, a kako je malo poznamo u vlastitom nutarnjem življenju; ako razmotrimo, kako mnogi katolički radnik strastveno mrzi protivnika, koji nije s nama posve istih misli, a kako malo čestoputa mrzimo pogrješke svoje; pričinja nam se, kao da bi kršćanstvo bilo među nama tek nešto literarno. Tako su također farizeji i pismoznanci mnogo promišljali o Spasitelju, o njemu pisali i čitali, a kad se pokazala na nebu zvijezda, vrlo se uskomešaše zajedno s Herodom. Ne bi li se možda i mnogomu između nas danas jednako dogodilo, kad li nam n. pr. tko rekao: Čujte, Gospodin je pred vratima! treba da živemo čisto i pravedno!?

Ima ih, koji misle, da je dovoljno, ako kršćanstvo samo umom priznaju, pred drugima ga ispovijedaju i ovaj t. zv. kršćanski svjetovni nazor pred protivnicima ispovijedaju i brane. Nu kršćanstvo nije samo znanje, kršćanstvo nije znanost, kršćanstvo je življenje po Kristu, kršćanstvo je preporod duše, i tko hoće uistinu biti kršćanin, mora postati novi čovjek, iznova stvoren po milosti Božjoj. Ta je milost tako čudotvorna, da slab čovjek postaje odmah velik i moćan: i gotovo nitko ne zna, kako, zašto i kad, kako je o toj nadnaravskoj sili rekao Isus u razgovoru s pismoznancem:

»Ona je kao vjetar: puše, gdje hoće i ti slušaš njegov šum, a ne znaš, odakle dolazi i kamo ide; tako je kod svakoga, koji je preporođen iz duha.« Takav preporod je potreban, a ne samo pristup u društvo ili samo sudjelovanje u stranci: to je katkad vjetar, o kojem svaki znade, odakle duva i kamo smjera!... Kako je čovjek lako izvrstan socijalni organizator, spretan žurnalista, mudar političar u katoličkoj stranci, a uz to mlaki kršćanin, isto je tako lako učen bogoslov, sjajan polemičar i katolički učenjak, pa ipak slab nasljedovatelj Gospodinov. Niti za spas vlastite duše, niti za napredak i sve veće i veće usavršenje kršćanske svijesti među svim slojevima nije baš potrebno da upoznamo sve moguće znanstvene probleme, koji su s kršćanskim vjeroispovijedanjem u svezi, niti se od nas traži, da o Bogu, o svim njegovim svojstvima i misterijima što više znademo, da smo pred svijetom na glasu sa svoga bogoznanstva, već se traži od nas u prvom redu odanost Bogu, pouzdanje u nj, što dublja ljubav i pokornost. U tom je pogledu svaki od nas dužan, da bude mistik, što se ima tako razumjeti, da svoje biće što većma privežemo uz biće Božje, da mu postajemo sve većma slični. Imitatio Christi je najbolje bogoznanstvo, kako je rekao Toma Kempenac: »Tko je rad riječi Kristove potpuno i slatko razumjeti, treba da nastoji, kako će sav svoj život njemu priličnim učiniti. Koja ti korist, da se o Trojstvu visoko prepireš, kad

nijesi ponizan, te si mu zato i mrzak?« (Nasljeduj Krista, knjiga I., glava I.) »Vanitas vanitatum et omnia vanitas praeter amare Deum et illi soli servire«: uzaludno je i isprazno mudrovanje sve osim ljubiti Boga i njemu jedinom služiti! Pojmovima označujemo Boga, a zbiljskim se kršćanskim životom s njim sjedinjujemo, i ta sveza s Bogom jest ono, što je jedino potrebno! Boga i Božjih stvari uopće ne možemo posvema dokučiti, ali stalno znademo, kakav ima da bude naš odnošaj prema njemu. Što je Bog u sebi, to nam nikad ne može biti potpuno jasno, ali sasvim nam je jasno to, što je prema nama i kako se moramo mi vladati prema njemu. Lijepo je, ako Boga i intelektualno sve većma spoznajemo, korisno je, kad znademo kršćanstvo kao svjetovni nazor bistrim razumom lučiti od drugih, te ga braniti. Nu kako se lako dogodi, da o Bogu više govorimo, nego po njem živemo, da svoj život mjesto po njem, ravnamo po drugim stvarima i da se podajemo duhu vremena, mjesto da dušu svoju usidrimo u njem. Sv. Augustina nijesu obratile filozofske dedukcije ni govornički dar sv. Ambrozija. Obratio se, pošto je čuo o životu egipatskih pokornika, te ga moć njihova primjera ganula. Kad je Isus jednom disputirao s pismoznancima, te ih oštrinom svoga uma, znanjem sv. pisma i finom ironijom pobijao, pristupi k njemu pismoznanac, kojemu se to sviđalo, te zapita Gospodina, koja je zapovijed po njegovu mnijenju naj-

veća. Isus mu odgovori: ljubiti Boga i bližnjega. Na to će mu pismoznanac: pravo kažeš, jer ljubiti je Boga bolje nego paljenice i krvne žrtve. Gospod mu odvrati: Ti nijesi daleko od kraljestva Božjega! Nijesi daleko! ali u njem još nijesi, jer si istinu spoznao, nu ne ravnaš se po njoj. Mnogoga bi od nas, koji se odlikuje revnošću za katoličku stvar, vrlo zaboljelo, ako bi mu tko, mjesto da ga pohvali, samo rekao: ti nijesi daleko od Božjega kraljestva... Da budemo kao katolici vrijedni višega naslova i boljega priznanja nego je ovo, moramo se uvjeriti, da prije svega treba da živemo kršćanstvom i to smjesta! Ne obećavaj samo, ne zadovolji se samo s tako zvanim »čvrstim« odlukama, ne živi kršćanstvo tek u mašti, ne piši dnevnikâ punih prijekora sama sebe i visokih nacrta za budućnost, nego mirno, bez tragike i šuma, bez eklata začni odmah kršćanski raditi, jer se u kraljevstvu Božjem plaća samo u gotovu. U običnom je životu ružno od čovjeka, ako svoje dugove odgađa ili dopušta, da ih drugi mjesto njega plate, a u duhovnom životu malo marimo, što mora Bog na nas čekati do konca i što moraju drugi moliti za nas. Prijatelji! budimo kavaliri i prema Bogu! Živjeti životom katoličkim ne da se na tuđi račun, kako su mislile lude djevice, koje su molile mudre, neka im posude od svog ulja — ne! Katolički mora svatko sâm što većma i intenzivno živjeti te dati Bogu, koliko najviše može.

Polovično kršćanstvo ne vrijedi ništa, vrijeđa Boga, a nas ponizuje. Inteligentni katolički mladić neka uvijek nastoji živjeti u visokim mislima a prezirati maljušne stvari i skrbi, što bi ga mogle smetati u vlastitom usavršivanju. Najveća pak misao jest kršćanska misao.

Istoga je izvora kao ono polovično kršćanstvo, što smo ga opisali i kakvo bi se moglo naći i u revnih katoličkih strančara, također tako zvano nestrančarsko kršćanstvo. Istoga izvora: jer kao što mnogi radnik na polju kršćanske kulture i socijalnih reforma zanemaruje unutrašnji kršćanski život, tako ga mnogi katolici, koji su sami za sebe često uistinu pobožni i bogoljubivi, zanemaruju izvana, prema svijetu. Dašto da se često događa, te katolik, koji se boji boriti se u javnosti za oživotvorenje kršćanskih načela, ujedno i sâm u svom srcu ohladni za kršćanstvo. Tako je uistinu obično u životu. Ovaj se boji za prebendu, onaj se ne bi rada zamjerio svojemu patronu, treći opet kod svake stvari, ma koliko se ticala njega samoga i Boga, pita najprije, što će reći javno mnijenje itd. Takvi su ljudi slični Petru, koji je u vrijeme, dok je Kajfa preslušavao Isusa, stajao pred vratima i čekao, što će reći zastupnici oblasti i stranke tada na vladi, prije nego se odluči za Krista. Takvi ljudi nijesu svijesni, kako su veliku odgovornost sebi sa svojim — rekao bih u tom slučaju — kvijetizmom nakopali na glavu pred Bogom i poviješću.

Francuski nam pozitivistički povjesničar Hipolit Taine u svojem velikom djelu »Izvori moderne Francuske« uvjerljivo opisuje, kako je bio sasvim nepotrebnoj, nasilnoj i tek od neznatne manjine u Parizu izazvanoj velikoj revoluciji kriv zapravo majoritet miroljubivoga, vjernoga i dinastičnoga francuskoga naroda, koji bi mogao u istom Parizu najvećom lakoćom odmah ugušiti revolucijonarni pokret, što su ga njetili slobodomišljenjački agitatori i malobrojna besposlena teroristička klika, kad se ne bi bio dao svladati od vlastite ijenosti i kad ne bi bio pustio, da se događaji razvijaju, kako su se i razvili.

3. Kršćanstvo traži čitavoga čovjeka.

Za naša vremena, gdje za Božju misao nikad ne možemo dosta učiniti, vrlo je neprikladno one vrste kršćanstvo, koje bi se možda dalo pravo označiti riječju sâmo-korektno. Ima naime doista mnogo takvih katolika, koji Božje i crkvene zapovijedi izvana točno vrše. Naći ćemo n. pr. dama, koje s velikom marljivošću priređuju soareje i izložbe u dobrotvorne svrhe te na taj račun — da se poslužimo riječima jednoga modernoga asketski obrazovanoga mislioca — zahtijevaju od Boga tako reći »Sperrsitz« u nebu. Nu ako promotriš takve katolike izbliže, čini ti se, da u njihovim srcima ne plamsa onaj plamen ljubavi, što dušu

tako prožima, da izgara od ljubavi, nego ona svjetlost, štono je rađa električna struja u žici, koja se nalazi u žarulji bez zraka — svijetli se, ali ne gori. A naprotiv kako bismo baš u današnje vrijeme krvavo trebali gorljivih ljudi, koji bi s veseljem i zanosom radili i molili, i koje bi žarila ljubav, te bi mogli svaki čas reći s Apostolom: »Tko će nas rastaviti od ljubavi Božje? Nevolja li ili tuga? ili progonstva? ili glad? ili golotinja? ili strah ili mač? U svem ovom pobjeđujemo radi onoga, koji nas je ljubio. Jer znam jamačno, da ni smrt, ni život, ni anđeli, ni poglavarstva, ni sile, ni sadašnjost, ni budućnost, ni visina, ni dubina, ni druga kakva stvar ne može nas razdvojiti od ljubavi Božje, koja je u Kristu Isusu, Gospodu našemu!« Zaista sav je smisao kršćanske vjere u tom, da Boga ne možemo nikada dosta ljubiti, nikada dosta napredovati u kreposti i duševnoj ljepoti, da ne možemo nikada dosta ljubiti svoga bližnjega te dobrim djelima sebi krčiti put u vječnost. Kršćanstvo je po Pavlovim riječima kraljevstvo »preobilne milosti«. (Rimlj. 5, 20.) I doista, duša naša treba da uvijek kipi od preobilja svetosti i dobrote, to više, jer živemo u vremenima, gdje se drmaju svi osnovi, na kojima stoji čovječje društvo, te gdjeno knez tame tolikom vlašću i moćju zavodi i smućuje duhove. Ne bi ništa škodilo današnjim katolicima, da imadu nešto od onoga duha, štono su ga imali mnogi prvi kršćani, koji su, videći toliko zla

na svijetu, iščekivali skori dolazak Kristov, pa su zato to kreposnije živjeli, što su se više drugi oko njih valjali u grijesima, požudi i nepravdi. Tada je pisao sveti Pavao Solunjanima: »Da ne spavamo kao ostali, nego da pazimo i da budemo trijezni! Budite veseli i molite se bez prestanka!« U one dane govorio je i Petar kršćanima: »Ljubazni! Čekajući novo nebo i novu zemlju starajte se, da vas on nađe čiste i prave u miru. Napredujte u milosti i u poznanju Gospoda i Spasitelja našega!« Napreduj! to neka bude naše geslo! High! higher! Visoko! uvijek više! I ako danas pozove Bog kojega mladića u redove katoličkih bojovnika, tad jamačno od njega traži, i ako su teške prilike, koje u naše vrijeme okružuju katolike, ono isto, što je u svoje doba zahtijevao Krist od židovskoga mladića, kad je ovaj pristupio k njemu pa mu pripovijedao, kako točno vrši zakon: da živi čisto, ne laže, štuje roditelje itd. Isus mu je naime odvratio, da mora srce svoje posvema otrgnuti od zemlje i zaboraviti na svaku drugu strast i ljubav osim žarke ljubavi prema Bogu.

4. Znamenitost i praktično značenje sveze s Bogom.

Što dakle u prvom redu trebamo? Koja je naša najznamenitija zadaća? Kako će mladi katolički inteligent najbolje pokazati svoje katolištvo? Što nam najčvršće

jamči, da će naš rad na kršćanskom kulturnom i kršćanskom socijalnom polju biti uspješan? — Sveza s Bogom! Postanimo svi Božji saveznici pa nam je pobjeda stalna, čim ozbiljno ugovorimo pakt s njim te ga se vjerno držimo. Prečudno se čovjeku katkad čini, kako ljudi uistinu za Boga vrlo malo mare. Svezu s Bogom — to drže premnogi tek za lijepu riječ, kojom ne možeš n. pr. speći kruha ili stvoriti program za kakvu stranku. Neka bude zadaća katoličkom inteligentu, da opet probudi u ljudskom srcu smisao za tako veliku, uzvišenu i značajnu stvar, za znamenitost, što je ima usko i čvrsto savezništvo s Bogom za čitav naš život i rad, ma bio još tako neznatan i svagdašnji! Kad bismo se zaista osjećali saveznicima Božjima, koliko bismo lakše postizavali svoje svrhe, toliko bismo manje teškoća imali da svladamo, kako bi nam sve išlo glađe ispod ruku, koliko bismo manje pogrješaka učinili? Po riječi nekoga modernoga mislioca, duša, koja nije s Bogom u svezi, nalik je na pristanište, kojemu zatvaraju ulaz pećine i pijesak. Život u njem zamire, a ulice postaju puste i prazne. Kad se duša opet povrati k Bogu, tad je, kao kad se silno more opet razlije po luci: svježi valovi ponovno zapljuskavaju u nju, grad oživi, lađe donose blago i bogatstvo. Duša, združena s Bogom, crpe preobilno iz njegova neizmjerna bića. Zar je to možda štetno za modernog katoličkog inteligenta, koji

radi za blagostanje svojega naroda? To nijesu nikakve »visoke« ili »pobožne« ili »nepraktične« stvari, »što se tiču tek pojedinih individualnosti« — ne, prijatelju! to je stvar znamenita i od prijeke potrebe za svakoga. Sveza je s Bogom od prevelikog praktičnog značenja, nije samo za mistički raspoložene duše, ili za stare žene, nego je potrebna svakomu, a katoliku kao svakidašnji kruh. A u čem stoji sveza s Bogom? Za to ne treba nikakvih učenih knjiga, pa ni tako zvanog traininga u modernom smislu, nikakvih posebnih poteškoća i tajnoga znanja, nikakve »teosofije« — sve nam to kaže katekizam, a učini dobra i vesela volja uz pomoć preobilne milosti Božje. Ako gledamo tu stvar s toga stajališta, koliko je modernom čovjeku, dakle i katoličkom inteligentu, posebno potrebna, rekli bismo, da se sveza s Bogom ukazuje osobito u tom, da se Bogu u svakoj stvari djetinjski i veselo povjerimo, da stupimo potpunoma i bez pogađanja u njegovu službu i da se u svako vrijeme i u svakoj, pa i u najmanjoj stvari, osjećamo kao oruđe u njegovim rukama. To neka bude duh našega programa! U tom je pogledu Lav Nikolajević Tolstoj dao dobar primjer, kad je rekao, da smo mi kao konj, koji je upregnut i juri dalje, a put i svrhu zna samo Bog, koji je naš neomeđeni Gospodin. I čini nam se, da se upravo misao o gospodstvu Božjem između svih religioznih misli u modernom čovječanstvu

najviše zaboravlja, jer dakako zlo djeluje i na mnogoga katolika. Modernomu čovjeku manjka osjećaj ovisnosti o Bogu i zato je nutarnji život modernoga čovjeka tako sterilan, zato su moderna srca tako nemirna, i moderne volje tako razbite. Tko se u Boga potpuno pouzda, kao dijete, što više jače od djeteta, taj će uvijek nešto korisna raditi, ne će se s brigama natezati, niti će se mučiti za sitnice i sa sitnicama, taj će uvijek gospodovati nad svojim čuvstvima, raspoloženjem i strastima — a to je ono, što mora biti dnevni red za svakoga kršćanina. Tko pak Boga nema nikako u mislima i ne ćuti gotovo nikada njegove blizine, vodstva i gospodstva, taj je igra svojih nagnuća i svoga »štimunga«, taj žive u vječnim mukama i brigama, taj se sam muči i sam sebi ogorčava život, a to je bitna oznaka »modernoga« čovjeka. Današnji ljudi hoće da sebi pomognu tim, da trainiraju svoju volju, da proučavaju život tako zvanih herojâ čovječanstva i oduševljavaju se za ideal nesavladivoga čovještva, a taj je rad sebesvladavanja, nadvlađivanja i samoispunjavanja uzaludan, jer nema alijance s Bogom. Ako pak upravimo svoju dušu k Bogu, ako smo s njim po molitvi u neprestanoj svezi i ako oslanjajući se većma na njegovu moć, nego na svoju, nastojimo što više dobra učiniti i zla nagnuća u sebi ukrotiti: postat će nam s vremenom najteža stvar laka, duša vesela, duh miran i bit ćemo svoje i Božje pobjede

tako svijesni, kao Isus, kad je rekao: »I vidio sam sotonu, kako pada kao strijela s neba!« Ovako zlu stvar i svijet nadvladati moguće je samo saveznicima Božjim.

Na programu pak Božjega saveznika stoji kao prva dužnost: učiniti u svem volju Božju.

5. Odlučnost, zauzimanje za istinu i pravednost.

Jednom dođe nekoliko poganskih Grka na velike svetkovine u Jerusalim. Kad su čuli za Isusa, zamole kao sasvim na visini kulture stojeći ljudi, Andriju i Filipa, da ih Isusu preporuče, ne bi li ih pustio pred sebe, da bi ga kako interviewali. A Isus ih je ignorirao i nije se za njih brinuo, jer je došla ura muke, znamenitiji trenutak njegova života. Evanđelja nam pripovijedaju, da mu je bilo tada teško i tijesno pri srcu, i rekao je: Moja je duša u stisci i kako da kažem, kako da se odlučim? Može biti, Oče, oslobodi me te ure? Ne! Reći ću: Oče, proslavi svoje ime! Glorifica nomen tuum! — To mora biti i naše geslo, da se volji Božjoj uvijek bezuvjetno podložimo i da kod svake stvari postavimo za princip slavu Božjega imena, slavu njegovu, bilo nam to ugodno ili ne, pa makar se naše srce svijalo u bolovima.

A Božju ćemo volju ovršiti — ako se opet obazremo na zadaće, što izviru za katoličkoga inteligenta

iz pogrješaka modernoga vijeka — osobito tako, da budemo za katoličku stvar odlučni, neumoljivi vijesnici i branitelji istine, usplamćeni za pravdom! Jer upravo to je ono, glede čega vladaju u današnjem svijetu najgore pogrješke.

Moderni svijet — i ovamo treba ubrojiti dosta dobrih katolika — pomišlja sebi Gospodina našega Isusa Krista čisto blaga, nježna, koji sve prašta — kao da nije nikada uskipio u srdžbi, da nije nikada osudio, da je gledao sve sa stajališta ljubavi i pustio, neka se stvari razvijaju, kako hoće. To je liberalni Krist, koji se od Isusa Krista, Sina Božjega, razlikuje kao noć od dana!

Ne znamo, što ta liberalna slika o Kristu većma znači: ili potpuno iskvareni duh i volju, ili potpunu, upravo krutu ignoranciju glede svetih evanđelja. Već smo više puta razmišljali, gdje ima taj liberalni Krist pravi svoj izvor. Poznati Renan opisuje Isusa upravo tako, kako to godi liberalizmu: un rabbi délicieux — zove ga slatkim preljubeznim, djetinje ili žensko-nježnim učiteljem. — Nego taj Isus ima svoj izvor još dalje: u Martinu Luteru, dakle u protestantizmu. Kad je naime Luter naviještao onaj pogubni nauk, koji je kao najžešći otrov razorio i otrovao kršćanstvo: da nijesu naime za spasenje dobra djela nikako potrebna — te volja uopće nije slobodna i Bog vlada nad čovječanstvom kao fatum (De servo arbitrio, Op. latina 7, sqq.)

— nego da je dovoljna samo vjera: tada je anabaptist Toma Münzer žestoko napao Lutera, pa mu po pravici očitao, da korumpira s tom naukom kršćanski narod, te među ostalim kazao o luterancima i ovo, da »propovijedaju Krista, koji je sladak kao med; koji je sve za njih pretrpio i sve badava dava«, da mogu pod tom izlikom »živjeti nepodoban život«. (Gledaj: Janssen, Geschichte des deutschen Volkes, II. sv., str. 395, 17. i 18. izdanje.) Tu je krivovjerac Toma Münzer izvrsno pogodio! Medeni Isus, koji sve zabadava daje, to je ideal liberalnoga doba.

A Isus uistinu nije bio takav. Svjetska povijest ne poznaje odlučnijeg, markantnijeg i muževnijeg karaktera, negoli je bio naš Spasitelj, pa i naša je dužnost, a osobito dužnost mladoga katoličkog inteligenta, da svoj značaj približi njegovomu. Odlučnost je osnovni potez značaju našega Gospodina. Nije nikada oklijevao; odmah, čim je nastupio, tako je nastupio, da je svatko znao, što hoće; uvijek je hodao ravnim putem i istinu je kazivao tako oštro i odrešito, da se nije ugnuo niti finoj ironiji, niti žestokom sarkazmu, niti najenergičnijem protestu i najoštrijoj osudi, kada je to trebalo. Za svoje protivnike Isus nipošto nije bio uvijek un rabbi délicieux, pa i drukčije je bio u više slučajeva radije tvrd kao muž, nego nježan kao žena. Kad mu se jednom netko, oduševljen od njegovih govora, htio pridružiti, tobože slijedit ću

te, kamogod pođeš, odgovorio mu je kratko i gotovo resko, da imaju lisice svoje brloge, i ptice svoja gnijezda, a sin čovječji ni kamo bi glavu svoju položio. I kad je mnoštvo, oduševljeno njegovim govorom, pošlo za njim, obrne se i otpravi ih veleći: Što me slijedite? ta nijeste sposobni i voljni da sa mnom trpite. Tko hoće mene slijediti, taj mora i moj križ uzeti na rame i nositi ga. Da, ostavit mora majku i oca i sestre i braću i mrziti ih poradi mene, ako je potrebno. Vi ste upravo onakvi, kakav je bio onaj kralj, koji je išao u boj proti svom neprijatelju, a nije prije prebrojio svojih vojnika, da li može računati na pobjedu. Kad ga je na poslednjoj večeri Filip zamolio: Pokaži nam Oca! odgovorio mu je nevoljko: Toliko sam vremena bio s vama, mučio se s vama pa još i sad me ne poznate i ne poznate moga nauka. Isus je izgovorio programatične riječi glede odlučnosti i poslanstva, što ga je imao u tom pogledu: »Zar mislite, da sam došao, da donesem mir na zemlju? Kažem Vam, ne mir nego svađu. Jer od sada će u svakoj kući, gdje ih je pet, trojica biti proti dvojici i dvojica proti trojici; otac proti sinu i sin protiv oca, majka protiv kćeri i kći protiv matere; punica protiv snahe i snaha protiv punice!« »Un rabbi délicieux« u Renanovom smislu ne bi nikako mogao ovako govoriti, a ni Isus, kako ga sebi pomišlja Lav Nikolajević Tolstoj, da je naime učio ne protiviti se zlu — takvi Isus ne bi nikada izustio onakvih riječi. Kako

nekoji! Ta Isus je Krist, onakav, kakvoga pozna Crkva, tako revnovao za istinu i pravdu, da u svojem oduševljenju gotovo nije mogao dočekati dana, kad će njegova nauka pobijediti onaj svijet, o kojem je još malo pred svojom smrću govorio, da ga mrzi: »Donesao sam oganj na zemlju i kako teško čekam, da se upali!« Nešto ovakvog ognja, nešto ove — rekao bih — svete nestrpljivosti treba svakomu modernomu katoličkomu srcu! A moramo biti i stalni, da će naš oganj užeći, stalni moramo biti za svoj sigurni uspjeh, to pak možemo samo tada, ako se u Boga potpuno pouzdamo. U tom leži tajna pobjede, tajna kršćanskoga heroizma, tajna nadčovještva u katoličkom smislu. Kako Isus nije bio sanjač, nije govorio niti mase oduševljavao na slijepu sreću, tjeran samo svojim žarkim čuvstvima, nije bio fanatik, ili pak demagog i demokratski sentimentalist, koji je sâm ovisan o masi i njezinim instinktima, nego je točno poznavao svoju svrhu. — »Nijesam došao, da rušim, već da usavršim« — i slijedio je tu svrhu vrućim srcem, a isto tako bistrim razumom, potpuno na čistu sâm sa sobom i sa pogrješkama i potrebama svoga doba, tako da je mogao reći svojim protivnicima, a da se nije ni najmanje premišljavao: Kako mogu slijepci slijepe voditi? — tako moramo i mi, koliko uopće možemo postati slični Sinu Božjemu, nastojati, da postanemo potpuni muževi: tople duše, vedroga razuma, željezne volje.

Tko nađe blago u svojem polju i ne pođe i ne proda svega, da uzmogne to blago podići, taj nije za nebesko kraljevstvo; tko ne žrtvuje sve u sve dane svoga života i sve svoje moći, da ojača i oživotvori kršćanska načela u sebi i u svijetu; tko nema smisla za katoličku muževnost: taj je kao onaj sluga, koji je bio zadovoljan samo s jednim talentom, umjesto da ga umnoži i obogati s kapitalom Božjim i sebe i bližnje svoje.

Ne! Isus nije zlobe, laži i himbe skrštenih ruku gledao; išao je ravno u hram, da pobija farizeje i književnike, te bičem istjera one, što su iz mjesta molitve načinili tržnicu i kuću lihvarsku. Treba da poznamo moć farizejske stranke, ugled pismoznanaca i narodnih starješina, ako hoćemo da pravo ocijenimo srčanost Gospodovu, koji im je pred čitavim narodom zagrmio: »Jao vama, što proždirete kuće udovičke, a uz to molite duge molitve! Carinici će i bludnici prije ući u kraljevstvo Božje nego vi! Svijet vas drži za velike, ali Bogu ste ogavni! Licemjeri! Jao vama lude, slijepci i himbenici. Slični ste pobijeljenim grobovima, koji su spolja lijepi, a iznutra puni mrtvačkih kosti i truleži! Zmije! Leglo gujinje! Ta doista — niti ne možete ništa dobro govoriti, jer ste zli, a čega je srce puno, o tom i usta zbore! Jao vama, što zidate spomenike prorocima, koje vaši oci poubijaše, jer nijeste ni vi ništa bolji od njih!« A gradu, koji ne htje primiti nje-

gova nauka, reče: »I ti Kafarnaume, uzdigao si se do neba, — u pakao s tobom! I tko se bude među tim griješnim i razbludnim rodom stidio mene i moga nauka, toga ću se i ja stidjeti pred svojim ocem. Jerusaleme, o zemlju će lupiti tobom i sinovima tvojim i ne će ostaviti u tebi kamena na kamenu.« — »S kim pak da isporedim ovaj narod? Kao djeca su na trgu, kao onaj bjesomučnik, iz kojega izađe jedan đavo a sedam ih se vrati; kao ljudi u doba sveopćeg potopa živući od dana u dan.« — »Ondje pak, gdje vas ne prime i ne poslušaju vaših riječi, ostavite onu kuću i otresite sa svojih nogu prah onoga grada. Kažem vam: Sodomi i Gomori bit će lakše na sudnjemu danu, nego takovom gradu.« — »A doći će mnogo pogana s istoka i zapada i sjesti će u nebeskom kraljevstvu za stô Abrahama, Izaka i Jakova, a djeca će kraljevstva biti bačena u tamu najkrajnju, gdje će biti plač i škripanje zubima.« — »Ja sam donio mač na zemlju! O ti nevjerni i pokvareni rode! Kako dugo još da budem među vama? Dokle ću imati strpljivosti s vama?« — Ne, krive blagosti nije Isus poznavao. »Ti si učitelj u Izraelu,« rekao je oštro nekom pismoznancu, »pa još toga ne razumiješ?« — A Židovima je jednom dobacio: »Djavao je vaš otac!« Drugom pak zgodom: »Nosite se ispred mojih očiju! Ne znam, odakle ste; nikad vas nijesam poznavao!« — Tako će reći onima, što se smatraju njegovim učenicima i zovu ga: »Gospodine, Gospodine!«, a siromasima ne podaju hljeba, ni putniku krova. O Herodu, koga su se svi zbog okrutnosti i lukavosti bojali, reče: »Idite i recite onoj liji — —.« Učenicima govori: »Na vas svijet ne mrzi, a na mene mrzi, jer otvoreno ističem, da su njegova djela zla!« »Kad ga je pak najmljena rulja velikog svećenika lukavo noću uhvatila, oštrim je riječima označio svu nezakonitost i nisku kukavštinu njihova djela. Pismoznance, što su kvarili Božji zakon i prtili u ceremonijama i moralu na ljude breme, što ga ni sami nijesu nosili, te je pismoznance šibao tolikim sarkazmima, da svjetovna literatura uopće niti ne pozna u tom pogledu oštrijih riječi.

Mnogo primjera ima sv. pismo za to, kako je naš Spasitelj umio, da smjesta odgovara nedostiživom duhovitošću svakomu, što je koga išlo; kako je svoje protivnike pogađao sad finom ironijom, sad ljutim sarkazmom; kako je svaku situaciju oštro osvijetlio i za svaku stvar našao prikladan plastičan naziv. Da navedemo tek najvažnije: »Ne živе čovjek samo o hljebu, nego o svakoj riječi, što izlazi iz božjih usta«; učenicima — ribarima: »Pođite za mnom, učiti ću vas, kako ćete loviti ljude«; narodu o navici, što su Židovi kod svake zgode i nezgode prisizali: »Ne kuni se ni glavom, jer ne možeš takvom zakletvom načiniti nijedne vlasi da bude bijela ili crna«; kad je učio narod, da i neprijatelje ljubi: »Što je to, ako ljubite one, koji vas

ljube? Zar je to kakva zasluga? Zar ne čine tako i carinici? Ili što je osobito, ako pozdravljate svoju braću? Zar ne rade tako i pogani?« — »Ako molite, ne brbljajte mnogo kao pogani, koji misle, da će ih Bog to prije uslišiti, što više riječi potroše.« — »Tko može da sâm produži svoje tijelo za lakat?« — »Kako vidiš trun u oku svoga brata, a u svom oku ne zapažaš ni brvna?« — »Ne bacajte pred krmad bisera, da ga ne oblate, a zatim se okrenu i još vas proždru!« — »Po plodovima njihovim poznat ćete ih. Raste li zar ikada na trnju grožđe ili na česljuzi smokve?« — Učeniku, koji htjede poći da prije pokopa oca, reče: »Mrtve neka pokopaju mrtvi.« — Farizejima: »Što mislite, da je lakše reći: Opraštaju ti se grijesi ili: ustani i hodi!?« — Kad su ga opet prekoravali, što jede kod carinika i s njima se razgovara, odgovori im: »Zdravi ne trebaju liječnika, nego bolesni«, pa je tako ujedno pogodio ironijom pismoznance, koji su se držali zdravima. — Kad su ga pitali Ivanovi učenici, zašto ne poste njegovi učenici, reče: »Zar mogu postiti svatovi, dok je ženik s njima?« — »Ne kupuje li se vrabac po novčić? pa ipak ne pada nijedan od njih na zemlju, ako nije volja Oca vašega!« — »S kim da isporedim ove ljude? Kao djeca su, što sjede na trgu i prepiru se s onima, s kojima se igraju: Svirasmo vam, a ne plesaste; pjevasmo vam žalobne pjesme, a ne plakaste.« Kad je došao Ivan i nije jeo ni pio, svi su govorili: »Ima

đavola.« Ja pak jedem i pijem, pa govorite: »Eto izjelice i pijanice, druga carinicima i grješnicima!« — Kad su ga farizeji prekoravali, što su njegovi učenci subotom idući kroz žitno polje trgali klasje i jeli zrnje, odvrati im: »Što je to, ako su moji učenci jeli klasje na polju? Ta David je, kad ogladnje on i drugari njegovi, ušao u hram i uzeo hljebove, štono ih smiju da jedu samo svećenici.« — Kad su farizeji vikali, da u ime đavolskoga kneza izgoni đavole, mirno će im Isus: »Ako đavo progoni đavola, ne će li doći u protivurečje sâm sa sobom, pa kako bi onda moglo opstojati njegovo kraljevstvo?« — kojemu i vi također pripadate — mogli su lako pomisliti. — »Ne pogani čovjeka ono, što ulazi u nj kroz usta, već što izlazi iz njegovih usta.« — »Pustite ih (t. j. farizeje)! Oni su slijepi vođe slijepaca; a kad slijepac slijepca vodi, obadva će pasti u jamu.« — »Nije dobro, da se uzima kruh djeci i baca psima.« — Kadno ga pismoznanci zapitaše, je li rastava braka dopuštena, odgovori im: »Što još ne! Ta rečeno je u sv. pismu: Oboje bit će jedno tijelo. Što je dakle Bog tako tijesno svezao, ne će biti slobodno ljudima, da to razrješuju.« I kad su mu prigovarali, da je Mojsije i pored toga dopustio rastavu, reče im: »Da! Ali samo za volju vašoj tvrdoglavosti!« — »Lakše će proći kamila kroz ušku igle, nego bogataš ući u kraljevstvo nebesko.« — Kad ga htjedoše nadmudriti saduceji tim, što su ga pitali, da

se narugaju uskrsnuću, što će biti u nebu sa ženom, koja je na svijetu bila sa sedam muževa, kojemu će naime pripasti poslije uskrsnuća, pobi njihovu neumnu šalu kako gledom na ženu tako i zbog istine o uskrsnuću ovim riječima: »Nijeste li čitali u sv. pismu Božje riječi: Ja sam Bog Abrahamov, Izakov i Jakovljev! Bog pak nije Bog mrtvih, nego živih. Stoga živu tako i Abraham i Izak i Jakov.« — »Gledajte te pismoznance i farizeje! Sve što učine, čine samo zato, da ih ljudi vide: vežu na svoje čelo široke papire, na odijelu pak imadu široke kite.« — »Jao vama, književnici i farizeji! Licemjeri, što putujete kopnom i morem, da koga predobijete za svoju vjeru; ako se pak takav doista obrati, načinite od njega dvaput većega sina pakla, nego ste sami!« — »Vođi slijepi! Tako ste slijepi, da ocjeđujete komarca, a proždirete kamilu!« — »Izıđoste s mačevima i toljagama kao na razbojnika, da me uhvatite. Svaki dan sam kod vas sjedio u hramu naučajući, i nijeste me uhitili. Ali to je vaš čas i moć tmine.« — »Tko krpa staro odijelo novom zakrpom? Ta nova bi krpa rastrgala staro odijelo i rupa bi bila još veća.« — Predstojniku sinagoge, koji se sablaznio nad tim, što je Isus ozdravio 18 godina bolesnu ženu u subotu, jer da bi je lako mogao i drugiput ozdraviti, reče: »O ti licemjerče! Još i vola ili magarca svatko odveže u subotu, da ga napoji, a ovo je kći Abrahamova, koju je imao sotona privezanu 18 godina!« —

— Kadno ga zapitaše učenici, gdje će se izvršiti posljednje stvari, odgovori im: »Gdje je strvine, i jastrebovi se ondje kupe«. — Kad mu farizeji dosađivahu pitanjem, od koga mu vlast da uči, otpravi ih tako, te on njih zapita, od koga je bio Ivan ovlašten da krsti: — da li od neba ili sâm od sebe, ili od ljudi? Budući da mu od straha pred narodom nijesu mogli na to odgovoriti, još im na veću njihovu sramotu nišaneći na Izaiju kaza priču o gospodaru vinograda, koji posla svojim vinogradarima sluge da prime, što su vinogradari priradili, vinogradari pak poubiše redom sve sluge, a konačno pogine od njihove ruke i sin vinogradarev. — Samaritanci, koja kaza, da nema muža, reče: »Istina je, da nemaš muža, jer si ih prije imala pet, a ovaj, s kojim sada živeš, ni to nije tvoj muž.« — »Tko je između vas bez grijeha, taj neka prvi baca na nju kamen.« — Ove nam i druge riječi i priče jasno pokazuju, da u Isusa Krista nije bilo ništa od one meke sentimetalnosti, kakva se nađe u mnogih kršćana, osobito u žena i dama. Katkad ih je i sam izazivao te ih svojim duhovitim, često ironijskim pitanjima tako zatjerao u stupicu, da se ni maknuti nijesu mogli. I što priznaše Isusu najljući njegovi neprijatelji i učenici farizeji i Herodovci: »Učitelju, mi svi znamo, da si istinit i putu Božjemu doista učiš, i ne mariš ni za koga, jer ne gledaš, tko je tko« — to bi morali reći i o nama naši protivnici.

Ovom prilikom, iza kako smo donekle upoznali muževnost Gospodina Isusa Krista, treba da našim mladim ljudima, štono će domala stupiti u javni život, osobito to na srce metnemo, kako pravi učenik Kristov mora da mrzi na laž ne samo u privatnom životu, već da ima ljubiti istinu u svom političkom i uopće u javnom djelovanju. Poznajemo na slavenskom jugu političara, koji postizava sve veće i veće uspjehe i čiji rad očevidno oplođuje Božji blagoslov. Znamo pak o njem, da ne pozna ni sjene laži u svom političkom životu. Lažljivci su uvijek na propast svom narodu. Da navedemo tek trojicu velikih, upravo ženijalnih lažljivaca: Lutera, Napoleona i Talleyranda. Prvi je prouzročio najžalosniji raskol, što ih pozna crkvena povijest, do temelja je razrovao Njemačku i postao krivac svih grozota tridesetgodišnjeg rata, seljačkih buna i velike socijalno-gospodarske bijede, što je nadošla po padu srednjovječnog društvenog sistema; povrh toga je duševni otac racijonalizmu, slobodnoj misli i premnogim bunama u Evropi do dana današnjega. Drugi je upropastio milijune, a čemu se u njega divimo, to je prije svega neizmjernost njegova egoizma i bezdan njegove moralne rugobe. Treći pak je onaj, što je kazao, da njemu služi jezik za to, da sakrije misli. Tako sjajnog tipa lažljivosti i nevjere, kakav je bio Talleyrand, uopće valjda ni nema. Kakav je blagoslov donio taj čovjek u povijesti? Ništa drugo, nego što je korumpirao još

i druge. Značajno je i to, što su Talleyranda najviše prezirali baš oni, koji mu bijahu najbliži. O Bismarcku pak, koji je mrzio na laž, znademo, da su ga i protivnici poštivali. Lašca pobija lažac, a djela pravednika ostaju također u politici! O velikom državniku Georgu Washingtonu piše Sparks ovo: »Nije poznat nijedan slučaj, gdje bi ga vodili nečisti motivi ili da bi se možda za svoje svrhe služio nedostojnim pomagalima. Ljubav k istini bila je duboko ukorijenjena u njegovom biću i ništa ga nije moglo tako raspaliti, kao što kad bi ušao u trag kakvu mešetarenju, a ništa nije tako teško opraštao kao nepoštenje, podmuklost i prevaru. Bio je on sasvim istinit i iskren, vjeran svojim prijateljima, dà svima, neprijatelj svakom licemjerstvu, preponosan, a da bi se služio spletkama. Nikomu ne bi ništa obećao, za što nije stalno znao, da li će moći i izvršiti. Bilo je u njega i velikih strasti, ali on ih je umio u čas provale odmah i ukrotiti.« To je politički program za svakoga od nas i premda ima vrlo malo točaka, ipak ga je veoma teško provesti, ne svežemo li se s Bogom. Čudnovato je, da je Pilat, koji se dugo otimao da izreče osudu, predao napokon Židovima Isusa, toga velikoga neprijatelja svakog licemjerja, poradi spletke farizejske stranke. Pilat je naime hotio da oslobodi našega Gospodina među ostalim i tako, da je farizejima i književnicima rekao: »Vašega kralja da osudim? Zar da na križ razapnem onoga, koji veli o

sebi, da je onaj, što vam je bio obećan kao vaš kralj? Ta to će vam ipak biti na sramotu, kad vam se budu drugi rugali: »Eto, Židovi su imali čovjeka, koji je govorio, da im je kralj i ovoga su im pače Rimljani na križ razapeli!« Nu iz velike mržnje prema Kristu ne htjedoše farizeji razumjeti pointe u ironijskom i posprdnom Pilatovom pitanju, nego su radije zatajili sav svoj židovski nacijonalni ponos i šovinizam, te zaviknuli: »Što!? Mi nemamo nikakva kralja! Naš kralj je rimski cesar, i ako ovog čovjeka ne osudiš, nijesi prijatelj cesarov.« To je Pilata zastrašilo. Nu i ako se pobojao te grožnje, bio je i malo veseo, što je nehotice postigao malen diplomatski uspjeh, jer su moćni i popularni farizejski šovinisti priznali, da je omraženi poganski cesar njihov pravi kralj. Posljedica toga je bila, da je Isusa osudio. Za tako malen politički uspjeh, pa tako golema nepravda! To se u povijesti nebrojeno puta dogodilo, a jedamput eto bio je žrtva toga sâm Sin Božji. Neka nas dakle u času napasti taj najgrozniji primjer u povijesti očuva od pada, te nikom ne nanesemo ni najmanje nepravde zbog kakvog trenutačnog političkoga, spolja važnoga uspjeha.

Nikomu! velimo — ni prijatelju ni neprijatelju, ni velikašu ni seljaku, ni pojedincu ni stranci, ni katoliku ni židovu, ni Hrvatu ni Srbinu! Znaj, da Bog s jednako strogom pravednošću prati tvoj i privatni i javni život i da će oboje presuđivati s jednakom moralnom mjerom.

Ne varaj se glede toga! Pa i politički svoj rad gradit ćeš na pijesku, ako ti u njem ne budu zvijezde vodilice istina, pravda i vjernost! Svaki je narod u svojem političkom životu platio sa svojom srećom laž, nepravdu i podmuklost svojih vođa. Ne dajte se, prijatelji, zavesti od modernih Nitzscheanaca, od pristaša »herrenmorala«, od obožavatelja natčovječanskih još heroja, jer to je poganstvo, koje će Bog za stalno kruto kazniti. Napoleon je rekao o ljudima: »Ljudi su svinje, koje se zlatom tove; zato ja i sipam zlato pred njih, pa ih vodim kamo hoću.« — Isus pak kad je spazio prezrenoga Zaheja, rekao je: »Još danas moram biti kod tebe, jer i ti si sin Abrahamov!« U takovu svjetlu gleda ljude kršćanin, zato je prema svima pravedan i ljude u svojim namjerama nikada ne zlorabi. Vjernost je učio Isus, vjernost i pravednost: prema starijima, domovini, otačkoj vjeri, državi i prijateljima. Također Isusova politika — ako se smijemo poslužiti tom riječju — bila je jedina prava politika.

6. Kršćanska mudrost i svladavanje samoga sebe.

Nu tko hoće da bude istin, odlučan i zagrijan za pravicu, taj mora ujedno znati i samoga sebe svladavati, ako hoće da pravo izvršuje Božju volju. Ta moć svladanja samoga sebe, kroćenja, poniznosti, uviđavnosti, prave tolerancije i krotkosti tvori jezgru one

kršćanske mudrosti, koja je prva od svih kreposti zato, jer svaka druga krepost mora biti od nje prožeta.

Kršćanska nas mudrost uči izbirati među sredstvima, koja su nam za dohvat naše svrhe na raspolaganje, i to baš ona, koja nas najsigurnije i s obzirom na prilike najzgodnije dovode do nje. Estote prudentes sicut serpentes! metnuo je na srce Isus svojim učenicima, a kršćanska mudrost i uviđavnost možda je najrjeđa krepost među nama, pogotovo među mladeži. Najviše je i tomu kriv duh moderne želje za reformama, koji je u svojoj jezgri revolucionaran. Ta samo pogledaj modernoga đaka! Ni malo smisla nema za praktičnost, karakter njegov ne pozna plemenite umjerenosti, ako se za što zauzme, postaje odmah fanatik i svaku stvar hoće da započne u »velikom stilu«. Ponovno moramo upozoriti na začetnika toga revolucionarizma, Martina Lutera, koji je pravi prototip reformatorstva, koji ne poznaje nikakvih granica, pušta strastima slobodni tijek i mjesto da što sagradi, u jednom časku poruši sve, što su stoljeća napravila. Od Lutera amo začeo se proces rastrojenja u vjerskom životu civiliziranoga čovječanstva, proces, koji još danas traje i koji će u brzo roditi još gore posljedice, nego li su današnje. Pa nije ni čudo! Martin Luter je sâm za način svojega nastupa u svom drastičnom jeziku pronašao najbolju prispodobu: kao »oslijepljen konj« hrlio je dalje umišljajući sebi, da ga Bog vodi. A baš u tom slučaju na mjestu

je pripomena, da je Bog po riječima svetoga pisma u nježnom dašku zefira, a ne u sverazornom bjesnilu vihra. A kako je radio naš Božanski otkupitelj? Imao je pred sobom stalnu i jasnu svrhu i uklanjao sve, što s njom nije bilo ni u kakvoj svezi, tako da je rekao bratu, koji ga je prosio za presudu u svojoj raspri sa bratom poradi baštine: »Čovječe, tko me je postavio za sudiju ili djelitelja baštine među vama?« a i izbirao je za svoju svrhu uvijek i najprimjerenija sredstva. Ujedinio je muževnu temperamentnost s najvećom krotkošću, kadgod je bilo potrebno, odlučnost u pobijanju zle stvari s ljubeznivošću prema onima, koji su je zastupali. I što se posebno tiče ljubavi prema neprijateljima, nikad nije moguće dosta naglasiti, da je ona 1. najbolje uzgojno sredstvo za svakoga čovjeka, 2. da daje kršćaninu neki posebni pečat odličja, koji ga kud i kamo razlikuje od drugih, i 3. da jamči najbolje za uspjeh u borbi protiv protivničkih nazora i težnja. Kršćanin ljubi istinu, zato se nijednoga čovjeka ne boji, i jer se nikoga ne boji, to nikoga i ne mrzi: eto najbolje etičke formule za tu visoku krepost!

Obazrimo se tu opet na našega meštra i uzor, na Gospodina našega! Njegova se mudrost u životu njegovu na najrazličnije načine očitovala. Premda je Isus bio reformator u najizrazitijem značenju riječi, nema na njem ni najmanje sjene revolucionarstva, nikakvoga

fanatizma, nikakve jednostranosti, nikakve agitatorske neustrpljivosti, nikakvoga besplodnoga romanticizma, nikakvoga demagoštva. Rekao je istinu u pravom času, na pravom mjestu i na pravi način i imao je obzira sa slabostima i nedostacima drugih, kada se u tom pravcu dala doseći svrha. »Imao bih vam pripovijedati još mnogo, ali sada toga ne možete podnesti,« rekao je učenicima. Ništa pretjeranoga nije bilo na našem Gospodinu; bio je lijepo obučen, tako evanđelista Ivan izrijekom pripominje, da su vojnici bacali kocke za njegovo gornje odijelo, a i to je vrlo značajno, kako je farizeju, koji ga je pozvao k sebi na gozbu, prigovorio, što mu nije ponudio vode, da po običaju opere ruke. Imao je za svoja putovanja uređeno gospodarstvo, nije otrgnuo svojih učenika posvema od njihovoga zanimanja, a rado je išao, kad je od toga bilo kakve koristi, i u goste kako pismoznancima, tako carinicima. Svakomu je rado učinio veselje i kad je pozvao carinara Mateja, da postane njegov učenik i da ga slijedi, prije toga se ustavio u njegovoj kući, gdje su priredili malu gozbu, nad kojom su se farizeji dakako sablaznili. Isus je molio, postio i podvrgavao se zakonu, kao i svi drugi, duge je noći u razmišljanju probdio i išao u svoje vrijeme čak izvan međa države, da čim bolje nesmetano moli, živio je život anđeoske čistoće, bio je vesela srca i pokazivao svoje veselje nad naravlju i čovječjim životom u svojim prekrasnim govorima i pri-

mjerima, koji su svi prepleteni s prizorima iz dnevnoga života radničkoga, ratarskoga, vinogradarskoga; koliko li je puta govorio o trsu, svadbama, janjcima, gospodaru i gostima itd. Sve to priča o ljubežljivom i prilagodljivom mudrom značaju. Osobito treba našoj inteligentnoj mladeži preporučiti, da u tom pogledu pokuša povoditi se za Isusom, posebice pak u pijetetu prema onom, što sad postoji. Gospodin nije tek učio, da se mora i najmanja točka moralnoga zakona ispunjavati, nego nije ni u ceremonijalne ustanove Mojsijeve dirao ili ih ismijavao; borio se jedino protiv formalizma bez duha i istinske pobožnosti, koje su u ustanove uvodili pismoznanci, zatim protiv šovinizma farizejskoga. Poznavao je sveto pismo do zadnje riječi, citirao ga i židovima nije samo to oštro prigovorio, da su proganjali proroke, nego i to, da su progonili pismoznance, kojih su nasljednici bili njegovi najgori neprijatelji! Tako je sav živio u svetom pismu, da je mudre književnike upozorivao na mjesta, koja su ih čisto iznenađivala. Kad je ozdravio gubavoga, poslao ga je prema ustanovi k velikom svećeniku, da se ritualno očisti; plaćao je također porez za hram. Toga duha krvavo treba mnogim mladim ljudima, koji mjesto da dalje grade na podlozi, utvrđenoj od prеđašnjih generacija, u smjeru novih potreba, oni negiraju sve što je bilo i svoje mlade godine troše u zabavljanju, demostriranju, vikanju, te se kao živina, upregnuta u stroj za vršenje žita, ne-

prestano vrte u istom krugu radikalnih političkih fraza i ograničenosti. Zato: ne fanatizam, nego ljubav k istini, ravnana od kršćanske mudrosti — ne tjesnogrudnost, nego širok pogled i velikodušnost!

Budimo razboriti, svladajmo sebe i časovito pretrpimo ma i kakvu krivicu, ako je za korist stvari. Za svagdašnji život preporučili bismo mladim inteligentima prije svega, da budu osobito glede ljudi, s kojima živu, razboriti, prijatelje pak treba izbirati još brižnije, nego li zlato u pijesku. Poznavanje ljudi je nešto, u čem se među nama vrlo griješi, a ipak je to vrlo potrebno i gotovo bismo rekli, da je to posebna krepost, koja izvire iz kršćanske mudrosti. O Isusu govore evanđelja: »Kad je bio u Jerusalimu o praznicima, mnogi su u nj vjerovali, kad su vidjeli čudesa njegova. A Isus im sebe nije povjerovao, jer je poznao sve.« Svi su sveci bili dobri poznavaoci ljudi. Blaženi Henrik Suzo daje za druženje s ljudima ovaj naputak: Svakoga prijazno primiti, kratko s njim govoriti, utješena ga otpustiti, a nipošto se o nj upravo objesiti. Mnogi ima navadu, svakomu svoje poteškoće izjadati i svakomu svoje stvari povjeriti; nije čudo, da se zato mnogo mladih ljudi ćuti prevarenima. Čovječja slabost je tako velika, da je duboko prijateljstvo vrlo rijetko. — Ako čovjek ima više nego dva prijatelja, već je sumnjivo, da jedan od njih nije pravi. Dobro kaže pokojni blagi profesor Hilty: Ako ti se što nemilo dogodilo, izjadaj

se najprije Bogu i išći u njega utjehe, koji će ti je najprije dati — istom poslije toga pođi među ljude, da ti mudar prijatelj dade dobar savjet. Mnogi bi i mnogi katolički inteligent mogao imati veće uspjehe, kad bi bio razboritiji u izbiranju saradnika i prijatelja.

A što se tiče snošenja krivice, to je za uzgoj i izgrađenje karaktera tako znamenito sredstvo, kao malo koje drugo. Ako se dogodi krivica mojem prijatelju ili neprijatelju i ako se dogodi krivica cijelom društvu, ljudstvu, narodu: moram svakako stupiti na obranu svojega bližnjega i cjelokupnosti, a krivicu, meni nanesenu, lako mogu u osamdeset slučajeva od stotine mirno i tiho podnesti bez reagiranja, i to će nerijetko biti samo meni u korist i u korist stvari. Pravo pogoditi, kada mogu bez štete za stvar krivicu, meni nanesenu, pretrpjeti bez reakcije, obično nije tako teško, kako se misli. Na svaki način treba našoj mladosti i u tom pogledu kud i kamo veća mjera samoprijegora, nego li ga je dosad pokazala. Jer svak drži, da je potrebno na svaku opasku, na svaku intrigu, na svaki ogovor, na svaki mig oka i na sve te strjelice, što ih iz busije nabacuju na čovjeka obično njegovi takozvani prijatelji, odgovoriti, odatle svi ti protesti, sporovi i trvenja po našim organizacijama. Budimo dakle uzvišeni nad malenkostima!

7. Ključ je svim uspjesima poniznost.

Sve te vrline, te visoke etične vrednote moraju izvirati iz poniznoga srca, iz skromne duše, koja je najljepša i najbolja slika duha Božjega. Sve zlo i nevolja, sva razrovanost, inkoherentnost i razdvojenost modernoga čovječanstva dolazi odatle, što se novovjeki čovjek odučio biti ponizan, jer mu je postala poniznost tuđa i jer je naravno zabacuje kao nešto moralno manje vrijednosti. Ali poniznost se je kruto osvetila sadanjem pokoljenju i oni isti, koji su se kao Prometeji htjeli uzdići nad bogove, pužu danas po tlima više nego su negda puzali pogani. Gdje nema poniznosti, nema ni mira ni sreće — ta maksima je u povijesti zadnjih vijekova utvrđena tako, kao gotovo nikada prije.

Posljedice toga modernoga duha, neprijateljskoga poniznosti, osjećamo na sebi i mi katolici, premda bi baš poniznost morala biti differentia specifica našega kršćanskoga bivstva. I zato treba, da se sjetimo na one znamenite riječi, koje je govorio najveći među izraelskim sinovima, Ivan Krstitelj, u pustinji, kad se pojavio Isus Krist i počeo ozdravljati bolesnike, mrtvace uskrisavati i siromasima objavljivati evanđelje: On mora rasti, a ja moram pasti!

On mora rasti, a ja moram pasti! Tko bi od nas mogao tako uskliknuti, kad bi bio u jednakom položaju, kad bi se uz njega dizali drugi, umniji, sposobniji i

većma potrebni nego on? Pa ipak nam treba toga duha poniznosti, jer nema bez njega nijedno naše djelo prave i trajne vrijednosti i jer bez poniznosti lišavamo i sebe i druge najljepših plodova našega rada. Poniznost pokazuje srce nesebično, a nesebičnost je jedina garancija za uspjeh našega djelovanja u javnosti. Sebeljublja, toga mraza svake dobre misli, otrova, koji truje naše najplemenitije namjere, mora se kršćanin najvećma bojati, jer kršćanin je u osobitom značenju riječi službenik božji; servus Dei, to je njegovo plemstvo; nu ne pristoji se, da sluga sam sebe ljubi. Kako bogat, kako blagoslovljen, kako u istinu realan, uspješan i na daleko raširen će postati naš kršćanski socijalni rad, ako se bude svaki naš inteligentni mladić smatrao uistinu za slugu svih, te bude svijestan toga, što znači: najveći između vas mora postati najmanji, i ako se bude ravnao po Onom, koji je tako izrijekom govorio: Došao sam na svijet, da svima služim! Nu nažalost mnogi se naši mladi ljudi izgube baš radi toga, jer se hvalom ubija u njima duh skromnosti, poniznosti i tišine. Jedva što se ovaj ili onaj počeo nečim baviti i pokazivati zanimanje za nešto, već ga sa svih strana hvale i uvjeravaju, da će jednom postati »vođom naroda« ili barem jednim između njih, te ga tako već za rana korumpiraju. Obzirom na to bi gdjekoji inteligentni nadobudni mladić lako uskliknuo: Očuvaj me, Bože, od prijatelja, od neprijatelja obranit ću se već sam!

I zaista mnogomu katoličkomu inteligentu u tom obziru protivnici mnogo više koriste nego sumišljenici. Prijatelji, bojte se hvale! Zapamtimo svi, kako je prorok naslikao u duhu muža kršćanskog djelovanja: »Gle mojeg službenika, kojega sam izabrao, mojega ljubimca, nad kojim se raduje srce moje. Ne će u riku udariti niti praviti šuma; njegov se glas ne će čuti na ulicama.« — Bojte se časti! Posvema je istinito, što kaže neki moderni mislilac kršćanskog mišljenja, da Bog onoga, koga ljubi, obično ne pušta prerano k časti. O, za kolike bi bilo dobro, kad dođu k njima s ponudom kakve časti ili kad ih mame, jer da će tobože postati slavni, da se uzmaknu kao Gospod na goru i da se sakriju!

Velika je mana premnogih naših mladih ljudi i u tom, što traže »massenefekata«. Dobra stvar utire sebi put sporo, polagano, napreduje pak najbolje tako, da oni, koji je propagiraju, u prvom redu sami sebe reformiraju i usavršuju. Odobravanje masâ nam također ne smije nikada biti mjerilom za to, jesmo li što pravo pogodili, nego naš rad mora steći odobravanje najprije naše savjesti. »Jao vama, ako vam svatko laska!« kazao je Isus. Tim ne rekosmo nipošto, da čovjek ne smije ići dalje od reformacije samoga sebe, rekosmo samo, da mora biti samoreformacija osnov obnovi prilikâ i suljudi. Isus nije bio kakav ezoterijski učitelj, mistagog ili što slično, već uzgajitelj puka, obnovitelj

društva, osnivač Crkve. Zapovjedio nam je, da budemo grad na gori, luč, koja se postavlja na visoko mjesto, da svima svijetli. Krivo je ono kršćanstvo, koje se sakriva, da bi ga drugi hvalili kao ponizno, ili pak u istinu drži, da treba zatajiti vlastite sposobnosti i talente. Ne! ako te je Bog postavio za luč, svijetli bez straha! Nu čim više svijetliš, tim moraš biti ponizniji! Non serviam! bila je deviza Luciferova i njegovih pristalica. — Serviam! budi naša deviza.

Ni mučeništva ne traži, kako ga traže mnogi tako zvani vođe naroda. Siliti u mučeništvo, znak je samoljublja; oni, koji su zaista hrabri i pripravni da trpe, nijesu tako »smioni«.

Naš Gospodin nije tražio trpljenja, uzeo ga je na se, kad mu ga je volja Božja naložila i njegova čovječja narav je drhtala pred mukama, koje su ga čekale. Možda udarci bičeva nijesu Gospodina tako jako boljeli kao zlorada vika i besramno ruganje rulje. Dobro kaže obzirom na to Taine u opisivanju teškog položaja zastupnikâ prvoga staleža u francuskoj sabornici u vrijeme velike revolucije, da se najpametniji i najhrabriji značaj, koji bi mogao mirno stupiti na stratište, boji, da ga rulja ne bi vukla po blatu. »Čeka me krst (krvi)« — rekao je Isus, »i kako tjeskobno mi je u srcu i britko, dok se to ne ispuni!« Nasuprot se je baš onda apostol Toma pokazivao silno hrabrim i govorio drugovima: Pođimo, deder, svi skupa s njim u Jerusalim! kasnije pak bio

je baš on onaj, koji je bio radi Gospodove smrti najviše satrven i nije vjerovao, da je iz groba ustao, dok nije položio prste u rane njegove. Čuvajmo se bahatosti i brbljavosti te renomiranja! Bog ljubi samo tihe radnike.

Tom zgodom treba mlade ljude upozoriti još na nešto, što je u savezu sa samoljubljem, na najružniju od svih manâ: zavist. Što je drugo nego zavist gonilo saduceje i farizeje, velike svećenike i pismoznance, da su tjerali Krista pred rimskoga suca, jer da tobože zavodi puk, odvodi ga od nas!? Zavist je ružna, vrlo ružna: mnogom i mnogom, koji je drukčije željeznog srca, zavist, kojom ga drugi ljudi progone, izmami u očima suzu. Ta mana je još štetnija onomu, koji je gaji, jer nijedna druga mana ne čini čovjeka tako niskim, malenim i nesrećnim kao ta. Ali ne valja mladom čovjeku svjetovati samo to, da nikomu ništa ne zavidja, nego takodjer i to, da se, što je više moguće, čuva svega, što bi moglo u drugima pobuditi zavist. A to nije tako teško, uza sve to, što su oči zavidnikâ tako oštre, da vide čak i ono, čega nema. Budi skroman, radi bez buke, budi ljubezan sa svima, pa ćeš si prištedjeti bar polovicu zavisti, opadanja i sumnjičenja, čemu ne će nitko potpunoma izbjeći.

8. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.

Cijeli niz modernih etičara i pedagoga naglasuje punim pravom osnovnu znamenitost, što je ima za fizično i psihično zdravlje mladoga čovjeka suzdržljivost, suzdržljivost glede pića, zabavljanja, a osobito glede spolnoga života. Nikakvo čudo, što su se moderni mislioci sjetili velikih koristi suzdržljivosti, kad je od drugih modernih mislilaca, literature i duha vremena poduprta razuzdanost tako visoko doprla, da je toliko i toliko mladeži za uvijek otrovano od spolnih bolesti, a oni, što nijesu tako daleko došli, postadoše tupi, lijeni, apatični, bez ideala, bez smisla za velike zadaće čovječanstva. Dvije su mane, kaže poznati zastupnik »laičkog morala«, Jules Payot, zasužnjile mladež: sjetilnost i lijenost. Uzrok je većinom onaj kršćanstvu protivni nazor, koji je teoretički medju nama do zadnjih dana prevladavao, a praktično traje i dalje: treba se iživjeti! muževnost se pokazuje u tom, da puštamo svojim strastima slobodu, da se realiziraju, život treba do dna iskusiti, treba razviti svoje životne potence neomedjeno, i kako li sve ne glase te različne formule, s kojima se je opravdavala spolna razuzdanost.

U prvom redu bili su fiziologi i liječnici, koji su neprestano naglasivali, da je erotičnost najznamenitiji pojav u našem biću, da život uopće većinom sastoji od lju-

bavnih strasti i čuvstava. Lijepo veli na račun toga već spomenuti Payot: »Što? Svi čisto duševni i umjetnički užici, ljubav k prirodi, nastojanja oko olakšanja sudbine siromaha i razbaštinjenih u društvu, očinska ljubav i ljubav k bližnjemu: sve to nije ništa, i sve to nek se dade za jedan trenutak spolne omame, koja nam je zajednička sa životinjama?« Istina! prvi korak k tomu, da postavimo suzdržljivost, odnosno čistoću u našem životu opet na mjesto, koje joj pripada, bit će to, da se naša mladež uvjeri, da erotična čuvstva tvore ili bi barem morala tvoriti samo malen dio u našem životu i da ljubav nema nipošto one osnovne znamenitosti za naše biće, kako smo to pod uplivom modernoga svjetovnoga nazora navikli misliti. Drugo je pak to, da moramo doći do spoznanja, da je protiv sile spolnoga nagona za čovjeka samo jedno bojno sredstvo: bježati. Ne misliti na te stvari, takvim se mislima smjesta oteti, baviti se marljivo s drugim poslovima, ne predati se nikada lijenosti: to su jedina sredstva protiv sile požude. Treba uvidjeti, kako je ludo, bedasto i pogubno ono moderno načelo, da se erotične stvari upravno ili neupravno pobuđuju, na široko opisuju,* njeguju. Plemeniti Manzoni je napisao: »Ja spadam k onima, koji kažu, neka se o ljubavi ne govori tako, da se ta strast duši čitatelja dopadne .... Ljubav je

* Ovamo spadaju po našem mnijenju i svi drukčije u dobroj namjeri napisani pokusi »direktnoga spolnoga tumačenja«.

potrebna na ovom svijetu, stoga će je uvijek dosta biti; toga radi nije nipošto korisno nastojati, da se njeguje, jer ako je njegujemo, ne činimo ništa drugo, nego li to da je zovemo, gdje je ne treba. Ima dosta drugih čuvstava, koja su za ćudoređe potrebna, i za to neka pisci što više oduševljavaju duše: milosrđe, ljubav k bližnjemu, krotkost, požrtvovnost . . .« (U Payota.)

Nu sve to nedostaje. Po našem mišljenju treba osobito jošte pobuditi u mladeži čuvstvo štovanja spram braka, a zatim, što kršćanska etika bez prestanka naglasuje i čega i najplemenitiji moderni etičari ne poznaju: milosti Božje.

Govorimo najprije o braku! Mnogi se mladići naime pred sobom i pred drugima opravdavaju tim, da među spolnim općenjem izvan braka, bez obzira, da li se ide za časovitim iz same životinjske strasti sklopljenim vezima, ili pak za kakvim odnošajima dužeg trajanja, koji su osobito za đaka u gradu pogibeljni — gdjekoji, velimo, tim se opravdava, da među takovim odnošajima i brakom nema nikakve bivstvene razlike. To pokazuje, kako malo i kako zlo današnja mladež poznaje brak. I stoga je potrebno uz čistoću i potpunu suzdržljivost ujedno pobuđivati također štovanje prema kršćanskom bračnom staležu. Ako hvalimo svetu čistoću, ne smijemo zaboraviti hvaliti i uzvisivati svetoga braka. Često se opaža, da drukčije ozbiljni i pravi kršćanski muževi,

bilo samci, bilo oženjeni ne pokazuju dosta štovanja ni vlastitog braka, ni tuđega. A ipak je to prijeko potrebno. Niti samo riječima nije lijepo a možda u nekim slučajevima čak i griješno omalovaživati, prenisko cijeniti i po uzoru modernih lakoumnika ismjehivati duševni i tjelesni savez među mužem i ženom, što ga je Isus Krist tako posvetio, da je njegov apoštol uporedio tajnovito i pretijesno združenje Sina Božjega i njegove Crkve s bračnim savezom! O svetoj Elizabeti, grofici turinskoj, znademo, da je svoga muža ljubila tako nježno, kako ga samo može ljubiti žena, koja mu se je čitava dušom i tijelom predala u neomeđenu vlast. Vatra, koja gori u srcu kršćanskih supruga, jest vatra, koja čisti, vatra pak, koja pali duše nevjenčanih, jest plamen, što uništava. Stoga nije pravo, kad mnogi prispodabljaju bračne odnošaje s nebračnima i o tim stvarima, makar u šali, nedolično govore. Zašto?

U pravom kršćanskom braku diže i vodi prirodnu sklonost, što je ima muškarac spram žene i obratno, istinita ljubav, čija je svrha ne samo vlastitom nagonu zadovoljiti, nego također roditi i uzgojiti djecu i to kao dobre kršćane, koji će rasti njegovani od trajne ljubavi roditelja, biti opskrbjeni svim, što treba, i koji će imati neprestano za primjer pobožnu majku i kreposnog oca. To je jedno. Drugo je pak, da se muž i žena, kako je već apoštol prekrasno rekao, u braku, u trajnom međusobnom savezu, jedan kod drugoga

školaju i tako usavršuju na duševnom polju. To znadu, da su do smrti vezani, da imadu velike i teške dužnosti, a pokvarena narav se opire i stoga počnu jedan drugomu isticati različite mane! Muž često puta uvidi, da nije žena takva, kako ju je zamišljao, a i žena nemalo puta dođe do te spoznaje. Sad je pak onaj čas, kad se moraju supruzi sjetiti onih dubokih riječi svetoga pisma, da mora jedan drugomu breme nositi! I ako se tako strpe, nauče odmah nešto nova: da prava ljubav ne ugasne nikakvim razočaranjem! Muž upozna, kako je žena usprkos toj ili onoj mani plemenita, savjesna i skrbna, a žena opet, kako je muž dobar, pa makar se razljutio kod najmanje prigode. Međusobno si opraštaju, vježbaju se u velikodušnosti i u svladavanju samoga sebe. U životnoj borbi uvidi muž, da nema nikoga pravoga prijatelja do svoje žene i obratno; ako su prije jedno u drugoga vidjeli same mane, sada zamjenično otkrivaju danomice ljepših dubljih ljepota. To je škola kršćanskoga braka, što je moraju proći svaki muž i svaka žena. I blago njima, ako je dobro svrše! Takvi su kršćanski supruzi iza toga do konca života kao zaručnik i zaručnica i njihova ljubav je tako duboka, kao što pjeva zaručnica u Salamunovoj pjesmi nad pjesmama svom zaručniku: »Položi me kao pečat na svoje srce, jer kao smrt je jaka ljubav, kao grob, što ne vraća ništa, što se u nj položi, jest ljubomorna i svijetli se, te gori kao ognjeni

stup. Nikoje vode ne će je ugasiti, nikoji jadi; i ni za koju stvar na svijetu ne mari do li za onoga, koga ljubi.« I ta ljubav bračnih drugova je tako posvećena, da je nalik na onu visoku, nepojmljivu i silnu ljubav, koja veže Isusa s njegovom Crkvom.

To mislim, da je potrebno predočiti svakom inteligentnom mladiću. Prije nego ga počimamo učiti i poticati na čisto življenje, neka mu se ne tumači samo ljepota čistoće i suzdržljivosti, nego također ljepota i uzvišenost kršćanskoga braka! Jedino tako će biti moguće mladeži jasno i uvjerljivo predočiti, kako je lud, kako štetan i malovrijedan spolni život prije braka, dotično izvan braka, nečistoća i nevjernost. Treba svakom metnuti na srce, kako je neznatno prema braku ljubakanje s djevojkom, koje danas počinje, a sutra svršava. Jedino strast, jedino slijepi nagon ih tjera. Ipak kažu neki: ta nije samo strast, ima i ljubavi! Kakva ljubav? reci takvom čovjeku. Slučajno se s djevojkom upoznaš, možda si zagrijan vinom i zanesen ili te omame vrući pogledi i zamamljivo ponašanje, pa si utvaraš, da je to ljubav. Jest ljubav, ali ne takva, kakva doliči kršćaninu. Bivsto ljubavi je vječna vjernost i svijest odgovornosti, što imaš prema onomu, koga ljubiš: odgovornosti za njegovu sreću. Kakvu odgovornost pak preuzimaš, ako počneš bilo s kojom djevojkom ljubakati? Nikakve! Ako sagriješite, te se rodi iz tog saveza dijete, odrineš djevojku u sramotu i nesreću; ili pak, ako ne dođe tako daleko, jednoga je lijepoga dana ostaviš, a što te je briga za to, što si ponajprije satrô djevojčinu dušu, razorio sve njezine nade i uništio mir njezinoga srca, oteo joj tjelesnu i duševnu nevinost, koje joj nitko više ne će vratiti, a što će je kasnije po svoj prilici učiniti nesrećnom u braku! Ako pak djevojku, koju ljubiš, te si s njom sagriješio, uzmeš uistinu za ženu, što ti koriste prijašnji grijesi? Bog će tebe i nju za to kazniti jadima u braku, možda ćete sebi do groba predbacivati, da ste jedno drugo zaveli. I još na nešto valja u tom slučaju upozoriti: ženu, s kojom si već, dok je bila djevojkom, previše općio, te je upoznao, uvijek ćeš manje štovati nego ponosnu djevu, koja postane tvojom tekar onda, kad je zaista tvojom. Dragi mladiću, pomisli ipak, da ne može biti dobro i korisno, ako svoju buduću ženu već kao djevojku vježbaš u nečistoći, razdireš u njoj čuvstvo sramežljivosti, te je vjenčaš jedino zato, da je sačuvaš od sramote.

Čuj, i ovoga radi je nečistoća luda. Ljubav, što je međusobno gaje muž i žena, sveta je i danomice ljepša; ljubav, što ih veže tjelesno i duševno, nije gola strast, nego krepost. Krepost stoga, jer svojom ljubavlju stvaraju tijelo djeci, uzgajaju njihovu prema slici i prilici Božjoj stvorenu dušu, usavršuju sebe u školi vjernosti, strpljivosti, svladavanja samoga sebe i opraštanja, pa svojim uzornim životom šire oko sebe dobrotu i

plemenitost. Nečistoća izvan braka samo je igračka, ljubav bez vjernosti, ljubav bez strpljivosti, ljubav bez skrbi, posla i truda, ljubav bez odgovornosti, ljubav, koja je jedino sama sebi svrhom, koja ne teži za višim, koja sama sebe uništava, a ostavlja samo pepeo — kajanja, nezadovoljstva i očajanja. Ljubav bračnih drugova je vedra, svijetla i blaga, a ljubav izvanbračna divlje dan na dan raste, smućuje pamet, zahtijeva danomice većih žrtava, ispija krv i mozag onima, koji joj se predadu.

Zar je to pametno? Zar nije bolje, da svoje duševne i tjelesne sile štediš, da se ne upuštaš u poznanstva i veze, iz kojih gotovo u 80 postotaka ne iziđe ništa ili pak samo sramota, te se očuvaš čist i lijep do onoga dana, kad ti bude podala dijeva pred žrtvenikom uzdrhtalu desnicu, da je čuvaš i ljubiš, kao što Krist ljubi svoju Crkvu?

Tada će tekar procvasti u tvom srcu i u srcu tvoje žene prava ljubav, koja je po riječima nekoga sveca, kao ulje u čistoj posudi, u čistom srcu. »Čisto srce,« tako kaže, »nalik je svjetiljci punoj gorućeg ulja; kao što se tu plamen uspinje visoko prema nebu, tako i čisto srce, koje je odozdo svijetu zatvoreno, odozgo pak otvoreno milosti Božjoj. Milost Božja ulijeva u čisto srce dobru volju i dobra djela, što su ulje u svjetiljci: Krist ulijeva oganj svoje ljubavi u ulje dobrih djela, da svjetiljka gori na vijeke.« (Denifle: Deutsche Mystiker.)

Takova je i vjerna bračna ljubav. Dok nečista ljubav gori, dokle godijer ne izgori, a iza nje je smrad i tmina, kipi čista ljubav danomice više k Bogu i tvori njemu draga djela. I kad bude naša omladina uvidjela, kako je uzvišena ta ljubav, tad će joj se tek pravo ogaditi nečistoća. Premalo se kod nas cijeni svetost braka, i uopće obiteljski život, to treba otvoreno kazati! Pođimo sad promišljeno na posao, učimo sebe i druge štovati i pravo razumijevati brak, koji je sakramenat, učimo uzvišeno misliti o onoj ljubavi, koja je sveta sva, duševna i tjelesna, sveta, jer je također put i sredstvo spasenja, usavršenja naših dušâ, vječnog blaženstva i prilika onog pretijesnog i vječnog veza, kojim će jednom u nebeskoj slavi biti vezana duša naša sa svojim Bogom!

To je jedno, a drugo i to najznamenitije jest milost Božja. Grijesi protiv čistoće, neuzdržljivost, zle navade, prevlada spolnih misli, predstavâ i nagonâ, to se osniva sve na bolesti volje. Volju treba ozdraviti i to neka sama sebe ozdravi. Volja mora u tom procesu biti bolesnik i liječnik u isti mah. Treba, da tako kažem, volja, koja ne će, da nauči opet htjeti i htjeti. To je pak nemoguće, ako sam Bog svojom milošću volji u pomoć ne dođe! Nema uspješnoga »trainiranja« volje bez milosti Božje, o tom će se svatko brzo uvjeriti. Past će mladić i dignuti se, dignuti se i opet pasti, opet se dignuti i opet pasti i tako dalje neprestano,

periodično, gotovo silom prirodnoga zakona, ako se bude pouzdavao samo u svoju vlastitu snagu, u sugestiju dobrih pedagoških knjiga i u upliv šetnja i gimnastike. Samo pokušaj, prijatelju, vidjet ćeš, kako ćeš daleko doći bez pomoći Božje, bez saveza s Bogom!

Da, savez je s Bogom, ovdje u prvom redu potreban, a tada će imati i uzor Isusa Krista, u kojem, radi koga i po kojem nam je dana sva milost, tvorni utjecaj na naš moralni život. Isus je bio tako čista srca i duha, da mu čak njegovi ljuti protivnici nijesu obzirom na to ni najmanje predbacivali: da je bio nad svaku takvu sumnju uzvišen, bilo je samo po sebi razumljivo. Premda je Isus i sa ženama ljubezno općio (Ivan evangelista piše: »Isus je ljubio Martu i njenu sestru i Lazara«), premda su bile mnoge žene često oko njega, dvorile ga i brinule se za to, da mu ništa ne uzmanjka: ipak ni farizeji, ni njihovi pismoznanci, koji su našli svaku dlaku u jajetu, nijesu u tom pogledu imali što da mu predbace. Kako je čista srca bio Spasitelj, svjedoče također njegovi govori. Dok su se naime svi proroci pred njim služili katkada vrlo sjetilnim i bujnim govorom, te u nj uplitali sve puno primjera iz erotičnoga života, nema u Isusovim govorima, koji su uza sve to tako živi i plastični, niti sjene sličnoga. Njegova tankoćutnost u tom pogledu tumači više događaja: kad je pošao da probudi od mrtvih djevojku, koja je ležala sama u svojoj sobi, uzeo je sobom njezine roditelje;

kćeri Kananejke uopće nije išao, nego ju je iz daleka ozdravio. A evanđelja ni o tom ne govore, da bi se kod ozdravljanja bolesnih žena njih dotaknuo; dok je to kod muškaraca obično činio. Kad su Židovi dotjerali u sinagogu preda nj bludnicu, da bi kazao, kakva je kazan ima stići po zakonu, pripovijeda nam evanđelista, da se je Isus prignuo k tlu i na podu pisao. To se mjesto na više načina tumači; mi bismo pak gotovo pristali na neko sasvim novo tumačenje, da je Isus to učinio poradi svoje velike nježnosti i tankoćutnosti u moralnom pogledu, da bi pokazao, kako mu je odvratno i neugodno slušati nabrajanje grijeha nesrećnice sa strane sjetilnosti sklonih i u spolnom obziru surovih i divljih Židova. Bio je napokon Isus onaj, koji je u propovijedi na gori izrekao one riječi, što moraju kršćaninu biti glavni poticaj na čistoću: Blago onima, koji su čista srca, jer će oni Boga gledati! Obzir prema fizičnom zdravlju, spolna higijena, različiti estetski razlozi i slično: to je sve sporedno, to može jedva nekoje srećnije karaktere sačuvati od toga, da ih ne obori navala sve više razmahane nemoralnosti, ali čitavih naroda ti motivi nikada nijesu bili niti će biti moćni ćudoredno preporoditi, kako to lijepo naglasuje također okružnica austrijskoga episkopata od 17. studenoga 1910, — samo obzir na Boga može moralno reformirati kako pojedinca tako i narod. Čisti će Boga gledati! Nije čudo! Ta već u ovom

životu imadu ljudi čista srca visoke i odlične prednosti pred drugima. Oni imadu bistriji i jasniji pogled nego drugi ljudi, prodiru, premda su često priprosti i neuki, dublje u bivstvo stvari, mudrije sude, bolje poznaju ljude, oštrije prosuđuju prilike, znadu se hitrije i pametnije odlučiti, znadu se bolje očuvati vremenitoga i duševnoga zla, svaki im se pothvat bolje posreći nego drugima, osobito teške stvari, srećni su i mirni, zadovoljni, veseli, osjećaju Božju blizinu, u nezgodama nađu brzo utjehu, ne poznaju zatornih briga ni straha pred budućnošću, znadu dobro savjetovati, te su svim ljudima mili. Već u ovom su životu Bogu sličniji nego drugi, a što će biti onda, kad ga budu gledali licem u lice! Na to pomislimo, prijatelji, i na ovo, da imadu na polju kulturnoga, političnoga i socijalnoga podizanja katoličkoga puka najviše uspjeha oni naši vođe, koji su čista srca, naši biskupi, svećenici, naše bogoljubne žene! Zar da za njima zaostanemo inteligentni mladići?

9. Ljubav prema narodu.

Ljubav prema narodu! Po primjeru našega Gospodina Isusa svi su pravednici, svi sveci i blaženi, svi dobri svećenici i redovnici, te pobožni svjetovnjaci ljubili narod. Krivo je mišljenje, da je demokratski kršćanski socijalizam nešto za 19. i 20. vijek osobito i novo: u svim je vijekovima živio u katoličkoj Crkvi, a

osobito u srednjem vijeku, kad je katolička vjera prevladavala i u javnom državnom životu; samo oblik bio je nešto drukčiji.

Zar da nabrajamo sve one svece Božje, koji su, poticali oni bilo iz nižih slojeva ili iz bogatih trgovačkih ili plemićkih kuća, ljubili siromašni puk, posjećivali siromahe, osnivali bolnice, nahodišta, sirotišta, skloništa za zanemarenu mladež, skloništa za raskajane javne grješnice, azile za zločince, koji su navršili kazan za djevojke, što se zbog prirodnih mana i preboljelih velikih bolesti nijesu mogle udati, ustanove, da se sakupljao miraz za siromašne djevojke, škole, bolesnička potporna društva, zalagaonice, društva za sistematsku organizaciju milostinje, društva za pomirbu domaćih i javnih sporova, za naobrazbu obrtnika itd.? Zar da upozorimo na svetoga Franju, toga velikoga ljubitelja djece, prosjakâ i priprostih, ili na članicu trećega reda, mladu svetu Ružu iz Viterba, koja je u 13. stoljeću branila sloboštine i autonomiju svoga rodnoga grada protiv njemačkoga cara? Zar da sjetimo na franjevca blaženoga Bernardina da Feltre, koji je u 15. stoljeću hodao po Italiji, krvareći poradi ljutih i krvavih sporova među domaćim plemićkim obiteljima, od grada do grada, propovijedao mir, omekšavao srca mogućnika, pomirivao međusobno stranke i priređivao navlaš u tu svrhu procesije djece, kojima je na čelu koracao on, noseći baš zato izrađenu zastavu sa slikom Propetoga,

odozdo bile su pako riječi: Pars mea Deus! — Ja pripadam Božjoj stranci!? Ljubav prema narodu bila je signatura sviju, koji su Boga ljubili.

Dragi mladi prijatelji! Ne smije se ipak ljubav prema narodu zamijeniti s romantičkim entuzijazmom, kojega ima danas toliko među našom mladeži. Koliko puta viđaš đaka ili gospodina, koji opći sa seljakom sa smiješkom na licu, pita ga o vremenu, o sjetvi, o domaćim prilikama i neprilikama, oduševljeno ga podučava o narodnim pravima, te ga uvjerava o svojoj ljubavi. Više puta se pak iza toga oduševljenja sakriva nešto sasma drugoga nego ljubav prema narodu; obično je iza toga samo ljubav spram samoga sebe. Mladić se čini sam sebi znamenit, odličan i silno dobar, kad pokazuje takvo zanimanje za seljaka i njegove teškoće; počinje ljubiti svoju vlastitu plemenitost i oduševljenost. Tomu je doduše više ili manje svaki podvržen, osobito pak onaj, koji ljubavi prema narodu ne shvaća kršćanski.

Teško, vrlo teško može kršćanski čovjek predstavljati sebi ljude, koji u Boga ne vjeruju, kako kažu. Upravo tako eto teško predstavljamo sebi one moderne socijaliste i demokrate, koji puka ne ljube poradi Boga. Nu to je pitanje teoretsko, kojega ovdje ne ćemo rješavati. Na svaki način ne može biti otvorenije, dublje i stalnije ljubavi nego je ona, koja narod ljubi zato, što je svaki njegov pojedinac, svaki naš bližnji slika i prilika Božja, jer svaka duša reprezentira beskonačnu vrijednost — svi svijetovi u svojoj neizmjernosti, čitav sunčani sustav, sva nebeska tjelesa, sav kozmos nije toliko vrijedan, koliko jedna jedina čovječja duša! — A to zato, jer smo svi udovi mističnoga tijela Kristova, jer se vrši u svima tajnoviti razvitak dizanja i usavršivanja Božjega kraljevstva, jer sjaju duše u žaru nadnaravne milosti, te su otkupljene krvlju Sina Božjega, jer trebaju smilovanja i ljubavi, jer su za vječnu slavu određene. Stoga moramo jedan drugoga usavršivati, jedan drugomu dobar primjer davati, te zajedno rasti u dobroti — ta solidarnost, koja nas sve kao djecu Božju spaja, osnov je našoj međusobnoj ljubavi i ljubavi pojedinca prema čitavom narodu. Tako zvano »demokratsko čuvstvo«, težnja za »kulturnim podignućem naroda«, geslo »rad za narod« i slično — sve ima pravi smisao jedino onda, ako bazira na onoj ljubavi, o kojoj kaže apostol, da nikad ne prestaje, jer crpe iz vječnoga, nepresušenoga vrela.

Ta je kršćanska ljubav prema narodu nesebična, požrtvovna, djelotvorna, dobrotvorna, strpljiva, ustrajna, mudra, milosrdna, otvorena. To posljednje naglasujemo stoga, jer ima veoma mnogo neiskrene ljubavi prema narodu i u pojedinaca i u stranaka. Tko pak ljubav prema narodu iz egoističnih svrha samo hini, i onaj u tom obziru sama sebe vara, utvarajući sebi, da ima ljubav prema narodu, a doista je nema, silno štetuje

sebi i drugima i cijelom društvu, vara i zavodi mase svojim frazama, podržaje u njima neprestano nezadovoljstvo, ulaguje se pučkim strastima, ponizuje ljude do oruđa klikarskih ciljeva. Strašan odgovor će morati dati takvi ljudi Bogu, a ne će biti ugodno pred njegovim licem, koje svaku laž mrzi, onima, koji su tako zvane seljačke i radničke programe samo fingirali.

Ljubiti treba djelotvorno. Mnogo ljudi ljubi puk samo apstraktno; ljubimo »narod«, »narodnu veličinu«, »nekadašnju narodnu slavu«, »narodne ideale«, »naše pređe« itd., a veliko je pitanje, ljubimo li pojedince narodnje, kakvi jesu i živu i trpe; — drukčije je naša ljubav samo umišljena, ljubav gole fantazije, ljubav pojmovna ili pak ljubimo samo zato, da bi drugi ljubili nas. U nedostižnom romanu velikoga mislioca dubokog kršćanskog osjećanja, Fedora Mihajlovića Dostojevskoga, »Braća Karamasov« kaže redovnik, starac Sozima, nekoj dami, koja ga pita, kakva da bude ljubav prema narodu:

»Žao mi je, što ne mogu da vam kažem ništa ugodna i utješna za vas, jer uspoređena s apstraktnom, općom ljubavlju, djelotvorna je ljubav strašna i teška. Ljubav, što samo u glavi živi, žudi samo za brzim uspjesima i časovitom utjehom, pa zahtijeva, da je vidi cio svijet. Tako daleko tjera, da bi svatko žrtvovao svoj život uz uvjet, da se stvar ne zavlači dugo, nego da se razvije brzo — kao na pozornici, a svatko da to vidi i pohvali. A djelotvorna ljubav — ona je rad i ustrajnost, gotova znanost . . .« Dostojevskijev starac kaže sâm, kakova mora da bude ljubav spram naroda i koji motivi treba da je potiču. U tom obziru ne poznaje svjetovna literatura ljepših stranica od ovih, koje opisuju ljubav ruskog monaha spram ubogog ruskog seljaka. Sozima, dubok poznavalac ruske duše, govori s priprostima priprosto, znade svakomu da se prilagodi i nastoji da bude sličan apostolu, koji reče sam o sebi: Postadoh svima sve! A za to ga narod i ljubi i naziva ga iščekivanim ljubimcem, spasiteljem i baćuškom. Krasno opisuje Dostojevski, kako dođoše ruske seljačke žene, da se poklone starcu i potuže se na svoju nevolju. Nastasja je prošla tri stotine vrsta, da pohodi s drugim ženama starca, kad joj je umro trogodišnji sinčić Nikita. Starac ne može isprva da je utješi. Govori joj: »Gledaj majko, jednoć je velik svetac gledao u hramu pred sobom ovakvu ženu kao što si ti, koja je naricala za jedincem svojim. Ne znaš li, govorio je svetac, kako su ovi mališi srećni pred prijestoljem Božjim. Nitko na nebu nije tako srećan kao ovi mališi! Ti si nam Bože — tako govore — dao život, a tek što smo počeli da živemo, pozvao si nas k sebi. I onda tako dugo mole Boga, dok ga i namole, da ih u anđele pretvori. Zato i ti ne plači, nego se raduj!« A kada ništa ne pomaže, promijeni se starac. Zamisli se u majčinu žalost i tijek njenih misli svede na drugu stazu. Sav joj se prilagodi.

»Ovako je bilo u starom zavjetu: Rahela je plakala za djecom svojom i ne može da se utješi, jer ih nema. Ono je sudbina vaša, majko, na zemlji. Nemoj se utješiti, plači samo! A tada svaki puta, kada ti oko zasuzi, sjeti se, da na te gleda sin tvoj, koji je anđeo Božji, raduje se tvojim suzama i Gospodu ih kazuje. I dugo će još trajati plač materin, a tada će se polako pretvoriti u tihu sreću, a suze žalosnice pretvorit će se u suze pouzdanja i očišćenja srca, riješit ćeš se svojih grijeha. A tvojeg ću se sinka spominjati, da bude mir njegovoj duši. Kako mu je ime bilo?« — »Aleksij, baćuško!« — »Lijepo ime! Zar po Aleksiju, Božjem ugodniku?« — »Da, Božjem, baćuško, po Aleksiju ugodniku Božjem!« I tako je starac polagano utješi.

Druga žena dolazi k njemu, da vidi, je li doista bolestan, kako ljudi govore. Šest vrsta daljine je prošla i došla sa dojenčetom svojim. »Došla sam, da te vidim. Govorili mi, da boluješ . . . Hodi, hodi, još ćeš dvadeset godina živjeti, Bog će te čuvati! Što nas je malo može biti, koji molimo za te?« — »Hvala ti, hvala za sve, dobra ženo . . . Draga si mi; je li to djevojčica u tvom naručju?« — »Djevojčica, radost moja, Lizabeta!« — »Bog neka vas obje blagoslovi: tebe i čedo tvoje Lizabetu! Obradovala si moje srce, majko! Zdravo da ste, dragi moji, zdravo da ste, miljenci moji.«

I sve je blagoslovio i svima se duboko poklonio.

A kako uči starac Sozima braću monahe na samrti ljubavi spram naroda?

Čujmo!

»Ljubite se međusobno, oci, i ljubite puk Božji . . . Tako ga ljubite, kano da ćete cio svijet iskupiti ljubavlju svojom, a suzama svojim isprati grijehe svijeta . . . Ne budite oholi! Ne uznosite se ni pred siromasima, ili pred bogatima. Ne mrzite onih, koji vas zatajuju, grde i ogovaraju. Ne mrzite ateista, krivovjeraca i materijalista; ovako molite za njih: Oprosti Gospodine svima, pa i onima, za koje nitko moliti ne će. A dodajte: ne molim toga od ponosa, jer sam manji od sviju vas . . . Ljubite narod Božji i ne dajte, da vam ga tuđinci pokradu; jer ako zaspite iz lijenosti, oholosti ili samoljublja, doći će sa sviju strana i orobit će čitavo stado. Ne prestajte, učeći narod evanđelju . . . Ne budite škrti . . . Ne ljubite zlata, srebra i ne sabirite ga . . . Vjerujte i visoko dignite zastavu . . . Visoko je dignite!«

A ovako govori monah Sozima o seljaku: »Malo samo, i neznatnoga sjemena treba; ruski svećenik neka ga sadi u dušu priprostoga seljaka i ono ne će umrijeti; u njegovoj će duši djelovati cio život, a usred tame i gnjusobe grijeha njegovih bit će jedna svijetla točka i jedan svijetao spomen. A nijesu potrebna dugačka razlaganja. Sve će razumjeti u priprostosti svojoj. Ili, mislite možda, da priprosti siromah ne će razumjeti svetih knjiga?

Kušajte, čitajte mu priču o lijepoj Esteri i oholoj Vasti, ili opet čudnovatu zgodu o proroku Joni. Ne zaboravite isporedaka Gospodinovih, a osobito onih u Lukinu evanđelju, a iz apostolskih djela obraćenja Pavlova — ovo osobito —; a napokon događaja iz života svetaca, život Aleksija ugodnika Božjega i egipatske majke Marije, koja je među velikima velika, jer je bila radosna mučenica, jer je Boga gledala i bila posuda Kristova. I priprostima ćete pripovijestima prosvijetliti srce seljakovo. Vidjet ćeš, da je naš seljak dobar i zahvalan; stostruku će ti hvalu dati . . . Tko u Boga ne vjeruje, taj ne vjeruje ni u narod. Samo i jedino narod i njegova buduća duševna sila moći će u svoje vrijeme da svlada ateiste, koji se otuđiše domaćoj zemlji. A što je riječ Kristova bez živih primjera? Narodu, koji je bez riječi Božjih, prijeti smrt, jer duša njegova čezne za riječima Gospodinovim i za izvorom ljepote.« Zatim pripovijeda starac, kako je na svojem putu po čitavoj Rusiji, kada je s ocem Anfimom sabirao milodare za crkvu, sreo mladića seljaka. Razložio mu je, kako je krasno sve stvorenje i kako su bez zla svi cvijetovi, životinje i nebo. Govorio mu je, da i u stvarima živi Krist. »Pa kako je moguće — pita mladić — da bi i u stvarima bio Krist?« »A kako bi bilo drugačije?« govorio sam mu — »ta nauk je Božji za sve, za čitavo stvorenje i za svaki stvor; svaki se listić obraća k riječi, veliča Boga i

klikće Kristu u susret. Ne da to znade, nego svako biće vrši to po svojem tajnom životu.« I pripovijedao sam mladiću, kako je nekoć došao medvjed velikom svecu. I smilio se je svecu i on bez straha izišao iz svoje spilje i dao životinji komad kruha. »Hajde«! — kazao mu, »hajde; Krist bio s tobom!« I divlja je životinja otišla mirna i tiha, a da nije nikomu ma što na žao učinila. A mladić je bio ganut, što je životinja otišla, a da nije ništa nikomu učinila i što je bio Krist s njom. »Ah,« uskliknuo je, »kako je to sve lijepo, kako je sve, što je Božje, dobro i čudesno.« A na to je sjeo i tiho je promišljavao. Vidio sam, da me je razumio. I zaspao je kraj mene, a spavao je nedužni laki san. Gospodine, blagoslovi mladost! I ja sam se onda molio za nj, kada sam lijegao na počinak. Gospode, pošalji djeci svojoj svjetla i mira.« Tako je starac cijenio priprostu dušu!

O zadaći svećenika s obzirom na narod i opet govori lijepo Sozima:

»Već su nekada iz monaških redova izašli u Rusiju oni, koji su radili za narod, a zašto ne bi toga i danas mogli? Da — isto tako pobožni i ponizni ljudi, koji će šutjeti i postiti, dignut će se i posvetit će se velikom djelu. Iz naroda će doći spas Rusije! A ruski je samostan od vajkada narodan. Ako je narod osamljen, i mi smo osamljeni. Narod vjeruje kano i mi, a bezbožne sile, dolazile one ma iz kako dubokih srdaca i umova, ne će u Rusiji ništa načiniti. To zapamtite!

N a r o d ć e s e d i ć i p r o t i a t e i z m u i n a d v l a d a t ć e g a ! Poštujte narod i njegujte njegovo srce. U tišini ga uzgajajte. To je zadaća nas, samostanaca, jer narod ovaj nosi Boga u srcima svojim . . . Bog će osloboditi Rusiju — jer ako i jest niži narod pokvaren i gotovo nemoćan, da se odreče svojih grijeha, ipak znade, da je grijeh njegov proklet od Boga i da zlo čini, kada griješi. I tako ima naš narod neokaljenu vjeru u istinu. Boga priznaje i vapi mu. A s obrazovanima drugačije. Oni hoće da svoj život urede pomoću znanosti i dakako bez Krista, a prije su vjerovali u nj; već su objavili, da nema ni zločina ni grijeha. Sa svoga stajališta imadu pravo, jer — ako Boga nema, što je onda zločin? U Evropi se već diže narod silom proti bogatašu, svuda ga napućuju vođe, da prolijeva krv i uče ga, da je njegova srdžba pravedna! Ali neka je prokleta ona srdžba — jer je nemilosrdna . . . . O c i m o j i i b r a ć o — u š č u v a j t e n a r o d u v j e r u! Ona nije prazan san. Cio sam si život bio svijestan slavnoga dostojanstva našega naroda; vidio sam ga i čudio se; vidio sam ga usprkos pogrješaka i mana našega mužika. On nije sužanj, ako je i bio dvije stotine godina zarobljen... Samo vjera u č o v j e k o v o d u š e v n o d o s t o j a n s t v o jest osnov jednakosti, i samo će taj nauk razumjeti kod nas i taj će nauk osloboditi narod.«

Doista, naroda ne ljubiti, to je znak liberalizma, ateizma, krajne oholosti, satanskoga sebeljublja. Nijedan

se ne smije brojiti među učenike Kristove, koji ne ljubi naroda, jer je Krist narod neizmjerno ljubio, ljubio i siromahe, progonjene i priproste, ponizne i neznatne. Ljubite narod i sve što je s njim u svezi: njegov ubogi seljački dom, njive, što ih u znoju lica zasijava, plug, kojim ore, životinje, koje mu pomažu. Ljubite njegov trud i nevolju, ljubite njegovu sakritu dobrotu, plač njegov i radost njegovu! A ono treba još jednom i prije svega da se istakne: ne dajte, da vam drugi ukradu naroda!

Neka nam bude dopušteno tom zgodom spomenuti primjer iz vlastitog iskustva, kako je priprosto seljačko srce plemenito, zahvalno i ćutljivo, ako ga nesebičnom i nehinjenom ljubavi uzgajaš i oplemenjuješ. U Slovenskoj opstoje tako zvani »Orli«. To je organizacija, koja sabire većinom seljačku omladinu na gombanje a ujedno i obrazuje mladiće u katoličkom duhu, priređuje im predavanja i socijalne tečajeve. Kod toga »Orla« upoznali smo mladića-seljaka, koji je imao samo pučku školu, a kasnije je učio stolariju. Postao je kano i drugi oko 20. godine »Orel« negdje na Gorenjskem. Odavle je otišao iza nešto vremena radi zanata na Dolenjsko, pa je u tom, prije uspavanom kraju, gdje se šepirila t. zv. mjesna inteligencija, koja pô života prosjedi u gostionama kraj glupih razgovora i neslanih šala — ustanovio sred velikih, gotovo nesavladivih teškoća »Orla«. Tko razumije, što znači probuditi na

život mladež tamo, gdje vlada lijenost, apatija, mržnja na svaki duševni napor, mekoputnost i frivolnost: taj će znati da ocijeni to djelo. Naš vrli mladić radio je u tom kraju tako dugo, da je »Orla« učvrstio i poskrbio se za to, da će njegovo djelo i dalje živjeti. A na to je otišao u njemački Gradac, gdje je među onim malobrojnim mladićima ustanovio »Orla«.

Mi toga mladića poznajemo: skroman je i blag, neznatan izvana, a kakav oganj gori u njem! Kada govori, mora, ako i nijesu riječi njegove umjetne, da svakoga uvjeri. A kako takav priprosti čovjek iz puka duboko poznaje duh kršćanskoga morala, kako mu je to u krv i meso prešlo, bolje nego mnogom i mnogom inteligentu, koji to sve zove »nepojmljivom askezom« ili »mržnjom na svijet i idejama protivnim životu«: — govori jedno pismo što ga je taj mladić pisao iz Graca svom prijatelju u dolenjski trg, gdje je prije bio. Evo toga pisma: „Predragi Karlo! Kada sjedim ovako u tom tuđem njemačkom mjestu, a u mojem dosadnom stanu, često mi se budi uspomena na moj lijepi dolenjski trg, gdje gombaju moja braća »Orli«. A kada dobijem tvoje oduševljeno pismo, čini mi se, da sam i sâm u živahnoj gombaoni. Kako je živo u njoj! Momci, koji prije nisu imali ni pojma o lijepoj organizaciji, srećni su samo tada, kada se u gombaoni sakupe. Kako su već postali okretni! Kao da su preporođeni! A kako je to sve došlo? Sjećaš li se jošte, kako su nas psovali, kada su neki u strahu i bojazljivosti osnivali »Orla« u zapuštenom dolenjskom trgu? Oni ljudi, koji nose na glavi cilindre, a u glavi često slamu, koji se rado hvališu svojom »narodnošću«, mislili su zaustaviti napredak nove, poštene misli. Tada sam bolje no ikada prije upoznao, da Bog blagosivlja djelo naše! Došao je naš prvi nastup — a mi smo imali čuvstvo, kano što ga imade vojskovođa vojske, koja pobjeđuje. I onaj je dan najljepši u našem životu, kada smo pokazali što znamo. — Na tisuće naroda, oko stotina »Orlova« u odori, a potišteni i poraženi neprijatelji! To je slika, što ću je nositi u srcu do groba! — Prijatelju, to se ne bi dalo dostići, kad ne bi bilo blagoslova odozgora! — Preda mnom leži »Zlata knjiga« (to je knjižica moralne sadržine, nekakav vademecum, napisan za »Orle«. Op. piščeva). Ne ću ti ovdje ponavljati pojedinih zlatnih stavaka, sigurno, da si ih već pohranio u svom srcu. Pišeš mi, da ste izgubili dva druga, jedan je morao kano i ja po svijetu, a drugi se je pridružio protivnicima. Jedan je išao s jasnom svrhom i svijesnom glavom u svijet. Našao je u tuđini pošteno društvo i srećan je u njemu. Tako mi je nedavno pisao. Mladi su još obojica i vidjet ćemo, tko će od njih dvojice biti srećniji. A opet je sto puta bolje, da se šeprtlje ne miješaju među »Orle«, koji crpu duševnu hranu iz »Zlate knjige«. — Pišeš mi o lijepoj uspjeloj predstavi i o dobrotvorima, što ih imate. Narod je upoznao,

da »Orel« nije kano druga društva, što ih za nekoliko godina osnivaju liberalci pod firmom narodnosti. »Orel« je trajna organizacija! A dobra stvar ima uvijek dosta dobročinitelja. Moliš me, neka se u novinama zahvalim g. Andreju, koji vodi čitavu stvar! Prijatelju toga ne treba! Kada sam se opraštao s vama, išao sam i gospodinu predsjedniku. Govorili smo koješta. Spomenuo sam, kako je među protivnicima: svaki traži samo sebe, svojih koristi i časti! A on mi je tada rekao ozbiljne riječi, koje ću upamtiti: »Čast je čudna stvar, i ako je tko traži, ona bježi ispred njega, a tko ne traži priznanja i časti, toga čast i sama nađe.« I pokazao mi je gospodin neki psalam u sv. pismu, gdje veli sveti pjesnik, da čovjeku koji imade samo jednu svrhu, da svuda i uvijek samo dobro radi, sve se na dobro obraća i da je on uvijek veseo. A zar nijesmo to već nas dvojica iskusili? Gledaj, u zadnje te doba protivnici povlače po novinama. Pa što su postigli? Baš protivno no što su htjeli! A ti veselo fićukaš, pjevaš, marljivo radiš i djelo tvoje rodi blagoslov. — O, kako bih ja rado bio s tobom, jedne duše i jednoga srca i opet bismo radili u »Orlu«. Tu u njemačkom Gracu vidim toliko mladih ljudi, slovenskih momaka, koji su već uništili svoju mladost, a uz to i čast slovenskih mladića. Zaboli me u srcu, kada ih vidim! To ne smije da bude! Slovenski »Orli« u domovini i drugi

pošteni mladići, morat ćete uzgojiti radnike već onda, kada su još šegrti. Kako dođe odgojen momak u tuđinu ostat će takav! A ipak imade i takvih ovdje! I nema dugo, što smo osnovali u ovdješnjem slov. katoličkom društvu »Kresu« odsjek »Orla«. Skroman je početak, ali mi se nadamo, da će Bog blagosloviti naše djelo! Zato primi uz moj srdačni pozdrav iz njemačkoga Graca i naš krepki orlovski: Zdravo! — Tvoj Stjepan."

Kako tvrda vjera u dobru stvar, kakva veselost duha, kako naravna istinitost, kako tvrdo ufanje u vodstvo Božje odsijeva iz ovih redaka. A sve to radi toga, jer se je prava ljubav dotakla ove duše i izmamila iz nje sile, koje bi bile drukčije spavale ili se što više i izgubile. A ono sigurno, da ne bi nikoja druga misao mogla srce mladićevo tako iz temelja preobraziti i njegove volje bolje ojačati, kao kršćanska vjerska i moralna misao. Ili može li možda mržnja spram bogataša, ili oduševljenje za neki nepolučivi i tamni kulturni ideal napretka, ili krilata fraza o slobodi, ili nezasitna želja za pravdom, kojoj nitko ne zna međe, ili sentimentalna vjera u čovječje bratstvo — može li da srca trajno ugrije, da ih uistinu preobrazi, strasti i nagone ublaži, egoizam potlači — a dostigne stalne uspjehe i načini čovjeka uistinu boljim, plemenitijim i nesebičnijim? Od velike francuske revolucije pa do današnjega dana nije to pošlo za rukom nijednom državniku i nikojoj

socijalističkoj stranci — naprotiv, ljudi su postali brutalniji, egoističniji, osjetljiviji i svaki dan nezadovoljniji. Kako su obećavali različni socijalni utopiste, kako će blag postati čovjek po njihovom nauku! A istina? Nije li se zar upravo u naše tako prosvijetljeno doba izrekla riječ o »plavoj bestiji« i o ropskim instinktima nepopravljive mase?

Mi ćemo drugačije, mladi prijatelji! Dignimo se i pođimo opet naviješćivati veseli a zaboravljeni nauk o beskonačnom dostojanstvu svake ljudske duše, o njezinom jedinom preporođenju u Bogu i o onoj slobodi te napretku, koji se osniva na spoznanju, da je narod tim srećniji, krepčiji i za život sposobniji, čim je bogoljubniji i Bogu podobniji te obratno.

10. »Ako ne budete takvi kao djeca . . .«

Mnogi se je već u čudu upitao, što zapravo znače u evanđelju one Isusove riječi o djeci, kojoj moramo slični postati, ako hoćemo da jednom ugledamo lice Božje. Pa budući da su mnogima te riječi nerazumljive, za njih se uopće ništa ne brinu, kao da nas se ništa ne tiču i kao da ih je naš Gospodin govorio samo onako, da bude govor ljepši ili što više da ih nije ozbiljno ni mislio ili pak da je to samo zapovijed za najpotpunije ljude, »mistike« i slične. Istina je, te riječi Isusove nijesu za svakoga razumljive, koji ne živе praktično kršćanski, pa neka je još jednom tako oduševljen »katolik«, laik ili svećenik, inteligentan ili priprost. Razumjet će ih pak svatko, koji odano ispunjuje Božju volju, koji je tijesno združen s Bogom i koji se u nj potpunoma, bez oklijevanja i s neograničenom sigurnošću pouzdaje, koji je čista srca i posvuda traži samo slavu Božju i pobjedu njegova kraljevstva. Tak je čovjek uistinu dijete, dijete Božje, dijete veselo i srećno.

Mnogi su si moderni mislioci razbijali glavu s tim problemom i kušali ga riješiti. Moderan čovjek, koji je tako kompliciran, nenaravan, skeptičan, »pofinjen«, bolje rečeno rafiniran, razmažen, ne zna ni na jedan način razjasniti dječjeg duha, koji odlikuje kršćanina. Već se je spomenuti Dostojevski bavio u svojemu »Idiotu« s tim problemom dosta u kršćanskom smislu, ali ipak ne potpuno dobro, a ovih je dana poznati njemački pisac Gerhard Hauptmann izdao roman »Emanuel Quint, ein Narr in Christo«, u kojem usprkos nešto čudnom naslovu s mnogo ćudoredne ozbiljnosti opisuje rukodjelca iz Šlezije, koji u današnje vrijeme navješćuje evanđelje, koji hoće da ustanovi kraljevstvo mira, ljubavi i pravice na zemlji, pa ga oblasti zatvore. Francuski su se učenjaci latili te stvari nešto priprostije: rastumačili su to sve skupa kao posebnu vrst ludila i »la folie de Jésus Christ« postade ondje svagdanja fraza. Ali dječije pouzdanje, dječija vjera, dječija dobrota i dječije težnje za jednom samom svrhom, dje-

čija ljubeznost kršćanina nije nikakva »folie«, nikakva ludost, nego čisto normalno stanje svake milošću prožete duše. Nije čudno, da moderno doba za to nema smisla, ali bar katolici, koji hoće da su dobri, moraju to znati i nastojati, da si pribave bar nešto toga dječijega, nedužnoga i veseloga duha.

U svom uvodu k legendama o sv. Franji Asiškom kaže franjevac o. Holtzapfel, da je neki katolički apologeta jednom rekao, da nam je doduše ton Kristovih riječi poznat, ali njihov smisao i sadržaj mnogo manje. To je za većinu ljudi posve sigurno. Što se nama čini u kršćanstvu čudnije i neobičnije, mirno idemo mimo toga naprijed i ništa se ne uznemirujemo, zašto tako ne živemo ili bar ne kušamo živjeti, kad opet naiđemo na takve evanđeoske riječi. Posve je pak drugačije s katolicima, koji nijesu zadovoljni s polovičnim kršćanstvom, posve drugačije s blaženim i svecima, posve drugačije s mnogim pobožnim dušama, koje još i dandanas skrovito i ponizno provode život po Kristu! Pa zašto ne bi pokušao i katolički đak, akademičar, mladi intel igenat da teži za tim uzorom kršćanskoga života koji će Bog naplatiti s preobilnim blagoslovom za cijeli naš rad na polju katoličke organizacije naroda?

Prijeđimo u duhu natrag za sedam stotina godina u ono doba, kad je išao po lijepoj sunčanoj Umbriji sv. Franjo Asiški i iskorjenjivao pohlepu i preobraćao razdoru i osjetljivosti odani narod. Kako se je taj svetac

ćutio djetetom Božjim, kako je svakoga čovjeka, svaki cvjetić i svaku životinjicu ljubio kao stvor Božji, kako je bio veseo, da je htio što više pjevajući umrijeti! Svoju je redovnu braću poslao u svijet zovući ih »ugodnici Božji«, da bi opet unijeli u srca čovječja s milozvučnim riječima Božjim veselje, koje sastoji u tom, da služimo Bogu. Zato je narod sv. Franju neizmjerno ljubio, ljubi ga još danas, ljubi i njegove sinove, franjevce, koji živu u duhu njegovih pravila.

Da bar nešto djetinskog, veselog duha sv. Franje razumijemo, predočimo si nekoliko prizora iz njegova života, kako nam ih opisuje »Fioretti«:

„U zimsko je doba jednom išao sv. Franjo iz Perugie k Santa Maria dei Angeli. S njim je bio brat Lav, a obojici je bilo strašno studeno. Tada je sv. Franji zovnuo brata Lava, koji je bio komadić puta naprijed, pa je rekao: »O brate Lave, i ako naša braća pružaju narodu sjajan izgled svetosti, kreposti i pobudnoga života, ipak zapiši, odnosno zapamti, da se u tom još ne sastoji potpuno veselje.« Pa kad je brat Lav išao još komadić puta dalje, opet ga je zovnuo i rekao: »O brate Lave, i ako kakav naš brat slijepomu podijeli vid i ozdravi uzete (pohabljence), izgoni đavle, gluhima povraća sluh, čini, da kljasti prohodaju i nijemima daje govor ili pak što je mnogo više, nekoga koji je već četiri dana mrtav opet k životu probudi, zapiši ipak, da se u tom ne sastoji sva blaženost.« Domala je opet

zovnuo: »O brate Lave, kada bi koji brat razumio jezike svih naroda i razumio sve znanosti i knjige, da, kada bi bio u stanju proricati budućnost i znao čitati srca svih ljudi, ipak zapiši, da u tom još nije potpuno veselje.« I kada su išli dalje, opet je povikao: »O brate Lave, jaganjce Božje, kada bi koji brat naš govorio jezike anđela i poznavao tijek zvijezda te moć bilina, ili kada bi mu bilo poznato sve blago zemlje, ili kada bi poznavao moći i svojstva ptica i riba u vodi, svih životinja i ljudi, korijenja i drvlja, kamenja i voda, ipak zapiši i dobro zapamti, da se u tome ne sastoji sve blaženstvo.« I za malo vrijeme opet je povikao: »O brate Lave, kada bi naš brat znao tako krasno propovijedati, da bi sve nevjernike k vjeri priveo, usprkos tomu znaj, da u tome još nije sve veselje.« Tako su se razgovarajući išli dvije milje dalje. Brat Lav, koji se je svemu tomu vrlo čudio, reče: »Oče moj! molim za ime Božje, da mi rečeš, u čemu sastoji potpuno blaženstvo?« Na to mu svetac odgovarajući reče: »Ako dođemo posve promočeni od kiše i prozebli od mraza, blatni i gladni u Santa Maria dei Angeli, te pozvonimo na vratima i vratar dođe ljutit van i poviče: Tko ste? i nas dva mu kažemo: Nas dva smo dva brata; on bi pak odgovorio: Dakako! dva potepuha, koji se svuda okolo po svijetu potucaju i prosjacima milostinju oduzimlju! te nam ne bi otvorio, nego bi nas pustio na kiši i snijegu, da gladni i promrzli cijelu noć na polju stojimo, a nas dva bi to strpljivo podnijeli te u poniznosti i ljubavi mislili, da nas vratar uistinu pozna i da mu je Bog sam rekao, neka nas tako strašno napadne, tada, o brate Lave, zapiši, da u tom sastoji potpuna sreća«.“

— — — — — — — — — — — —

„Kada je dragi sveti Franjo jednom došao u crkvu nekoga sela u okolici Assisia, počeo ju je odmah u poniznosti pometati i čistiti. Brzo se raznese vijest o njegovu dolasku po cijelom selu, jer su ga ljudi rado gledali i još radije slušali. Isto tako jedan seljak, koji je bio posve priprosta srca i razuma, po imenu Giovanni, saznao je za to; bez oklijevanja pođe, da vidi sveca i našao ga je baš, kada je ponizno i pobožno čistio crkvu. Tada reče Giovanni: »Brate, daj mi metlu i pomoći ću ti.« S tim je riječima uzeo Franji metlu iz ruku i pomeo, što je još ostalo. Kada su se na to sjeli, rekao je seljak svecu: »Brate, već sam dugo voljan Bogu služiti, osobito od kada sam saznao za te i tvoju braću; ali nijesam znao, kako bih mogao k tebi doći. Sad pak, kada se je Gospodinu svidjelo, da sam te našao, učinit ću, štogod zahtijevaš.« Kada je dragi Franjo vidio njegovo oduševljenje, veselio se je u Gospodinu, osobito jer je tada imao još malo braće. Osim toga činilo mu se, da će seljak poradi svoje jednostavnosti i iskrenosti dobar redovnik biti. Zato mu odgovori: »Brate, ako hoćeš u našoj družbi nasljedovati naše življenje, moraš se odreći svega svoga imetka, u

koliko to bez spoticanja možeš, te ga dati siromasima po savjetu svetoga evanđelja; tako su morala sva moja braća učiniti, u koliko je bilo moguće.« Kad je seljak to saznao, odmah se je povratio napolje, gdje je ostavio svoja dva vola, jednoga ispregao i odveo k svetom Franji govoreći: »Brate, toliko sam godina služio svome ocu i svima rođacima; ovaj je vô zato samo mali dio moje baštine, pa ću se ja samo s njim kao svojom baštinom zadovoljiti i darovat ću ga siromasima, kako ti vidiš, da je dobro.« Kad su pak njegovi roditelji i još nedorasla braća vidjeli, da ih hoće ostaviti, počeli su svi na glas plakati i tužiti, da je bio dragi sveti Franjo ganut, jer je bila obitelj vrlo velika i siromašna. Zato im reče: »Načinite objed za nas sve, da skupa jedemo i prestanite plakati, jer ću vas razveseliti.« Odmah su zgotovili objed te su zajedno vrlo dobre volje jeli. Kad su svršili, reče Franjo: »Taj vaš sin hoće da se posveti službi Božjoj, pa zato ne smijete biti žalosni, nego se iskreno veseliti. Ta to vam nije velika čast samo pred Bogom, nego također pred svijetom i za duševnu i za vremenitu korist, jer Bogu dajete čast po članu vaše obitelji i sva naša braća bit će vaši sinovi i vaša braća. Pa jer će kao Božja stvar služiti svome stvoritelju, čija služba znači kraljevanje, ne smijem vam ga i ne mogu vratiti. Ali, da budete s njim zadovoljni, hoću, da vam prepusti svoga volića, jer ste uistinu siromašni, i ako bi ga po evanđelju

morao drugim siromasima darovati.« Tim riječima svetoga Franje bili su svi utješeni, te su se veselili, osobito radi vola, kojega su natrag dobili, bili su naime vrlo siromašni. Pa jer se je svetom Franji sveta jednostavnost tako na sebi i na drugima vrlo svidjela, odmah ga je preobukao u redovničko odijelo, te ga ponizno uzeo sa sobom za svoga pratioca. Novica je pak bio tako priprosta srca, da je mislio, da mora sve nasljedovati, štogod je radio sveti otac. Ako je taj htio poći u crkvu ili kamo drugdje, da se zanese u molitvi, htio ga je novi brat uvijek vidjeti, da bi mogao nasljedovati sve njegovo djelovanje i gibanje; ako je sveti Franjo prignuo koljena ili ruke k nebu dignuo ili uzdahnuo, uvijek je brat Giovanni isto tako učinio. Kada je sveti Franjo to opazio, opomenuo ga je vrlo šaljivo, neka ne čini tih glupih stvari. Ali brat mu odgovori: »Brate, ja sam obećao sve činiti, štogod ti radiš, pa ti stoga moram u svemu postati sličan.« Dragi se je sveti Franjo čudio i bio vrlo veseo, kad je vidio toliku čistoću srca i jednostavnost. Brat je pak polagano tako napredovao, da su se sveti Franjo i ostala braća njegovoj savršenosti divili; za kratko je vrijeme umro usred svoga svetog nastojanja. Još dugo je sveti Franjo u krugu braće govorio s velikim veseljem i radošću o njegovu životu, te ga nije pri tom nazivao bratom, fra Giovanni, nego svetim, san Giovanni."

— — — — — — — — — — — —

„Jednom je sveti Franjo došao u kraj između Cannara i Bevagna. Tu opazi mnogo drveća na putu, na kojima je sjedilo mnoštvo najrazličitijih ptica, kakvih nijesu još nikada vidjeli u ovim krajevima. A čučale su također na tlima pod drvećem u velikom broju. Kada je svetac začuđeno gledao na tu množinu, dođe na njega Duh Sveti i on reče svojim pratiocima: »Počekajte tu na putu na mene, ja idem našim sestrama ptičicama propovijedati.« I išao je u polje k pticama, koje su na tlu sjedjele. I odmah, kada je začeo govoriti, sve su ptice, koje su se bile posjedale po drveću, priletjele k njemu i tako se, kao i one na polju, mirno vladale, premda je hodao između njih i mnogih se odjećom dotaknuo. Usprkos tome nije se nijedna ganula sa svojega mjesta, kako je to poslije pripovijedao brat Jakob iz Masse, svet čovjek, koji je to slušao iz usta brata Massea, koji je bio taj put među pratiocima svetog oca. Sveti je Franjo ovako govorio pticama: »Zaista morate, sestre ptice, biti zahvalne Gospodu i uvijek i posvuda ga morate hvaliti poradi slobodnog lijeta, koji imate, radi dvostruke i trostruke odjeće, radi lakih i lijepih krila, radi stola, za koji vam se skrbi, te se vama ne treba ni za što brinuti, radi pjevanja, kojim vas je Stvoritelj obdario, radi toga, što vas je toliko i što se poradi Božjeg blagoslova tako množite, radi potomstva, kojeg je bio Bog očuvao u lađi Noinoj, zbog elementa zraka, kojeg vam je dao na upotrebu. Ne sijete, i ne

žanjete, a Bog vas svejedno hrani; dao vam je potokâ i izvorâ, da se napajate, gore, brežuljke i humove, da se sakrijete, visoko drveće, da se ugnijezdite. I premda ne znate šivati, niti presti, ipak dade vama i vašim mladima potrebno odjelo. Veoma vas dakle ljubi Stvoritelj, koji vam je toliko dobrotâ iskazao. Zato se čuvajte, sestre ptice, da ne biste postale nezahvalne, nego morate nastojati, da pjevate Bogu hvalu!« Kada su čule ptice te riječi, otvoriše kljunove, rasprostriješe krila i glavu prignuše k tlima; tako su svojim znanjem i pjevanjem pokazale, da su ih riječi svetoga Franje veoma razveselile. Sveti pak Franjo radosno usklikta u svojoj duši, kada je to vidio, i zapanjen razgledavao množinu ptica, ljepotu njihovih vrsta, njihovu nježnost, slogu i krotkost. I kada je svršio svoj govor i njih potaknuo, da hvale Boga, učini preko svih znamenje križa i još ih jednom vruće pozove, da dragog Boga hvale. Tada počeše najednom sve ptice, pa i one u zraku, zajedno pjevati ljubke pjesme, koje se na daleko razlijegale.“ — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — —

„Kada je jednom sveti Franjo bio kod svete Marije Porciunkule, pride k njemu stara bijedna žena, koja je imala dva sina u redu, i zaprosila u njega milostinje. Svetac ode odmah, da zapita brata Petra Catani, koji je bio tada generalni ministar reda: »Da li imamo štogod, što bismo našoj majci dali.« Imao je naime običaj majku

svakoga brata nazivati svojom majkom i majkom sve braće. Brat mu Petar odgovori: »U cijeloj kući nema ničega, čim bi je mogli obdariti, da bi joj bilo pomoženo. Ali u crkvi imamo novi zavjet, iz kojega čitamo;« jer tajputa jošte nijesu imela braća brevijara. Tada reče Franjo: »Daj našoj majci zavjet, da ga proda za svoje potrebe. Ja sam naime uvjeren, da će se to našemu Gospodinu i blaženoj Djevici bolje dopasti, nego da iz njega čitamo.« I dali su joj ga. Što se čita o blaženom Jobu, to se može zaista reći i o svetom Franji: »Od materine utrobe bio sam milosrdan i raslo je milosrđe sa mnom«." —

„Kada se jednom sveti Franjo vratio iz gore, gdje se molio, dođe mu u susret brat Masseo i, jer je htio iskušati njegovu poniznost, reče svecu: »Zašto baš upravo za tobom? Zašto baš upravo za tobom? Zašto baš upravo za tobom?« Napokon odgovori sveti Franjo: »Što veliš, brate Masseo?« — »Da cio svijet za tobom leti, da te hoće svi vidjeti i slušati i pokorni ti biti; a ipak nijesi lijep, nemaš velikog znanja i mudrosti i nijesi plemenita roda. Otkuda dakle to, da cio svijet za tobom leti?« Kad je sveti Franjo čuo te besjede, postane silno veseo, okrene oči k nebu i ostade neko vrijeme preobražena duha; kada se opet osvijesti, pokleknu i zahvali se iskreno Bogu. Zatim se okrenu k bratu Masseju i reče: »Hoćeš li znati, zašto upravo

za mnom? Hoćeš li znati, zašto upravo za mnom? Hoćeš li znati i potanko znati, zašto svijet ravno za mnom leti? To izvire iz prečistog oka Božjega, koji u svakom kraju vidi dobre i slabe. Zato što najsvetije oko nije našlo većega griješnika od mene i priprostijega i nevrednijega; i jer Bog za svoje čudesno djelo, koje namjerava dopuniti, nije našao manje vrednijega, izabrao je mene; jer je Bog izabrao lude svijeta, da osramoti mudre, i malene i beskorisne i slabe svijeta pozva, da postavi u sjenu plemenite, visoke i moguće, da svi spoznaju, da visost upravo tako kao čednost dolazi od Boga, a ne od stvora, zato da se pred njegovim obličjem put i stvor ne ponosi; jer tko se ponosi, neka se ponosi u Bogu, zato da samo Bogu ostane čast i slava u vijeke." —

„Neki mladić iz Siene ulovi veliki broj grlica i odnese ih u košu na prodaju. Sveti pak Franjo, uvijek mio i dobar, ljubio je osobito nježne životinje i male ptice i njima bio posebno sklon. Kad je dakle vidio grlice, reče pun iskrene sućuti mladiću: »Dragi moj, molim te, daruj mi te grlice, da te nedužne ptice, koje po riječima svetoga pisma predstavljaju čiste, ponizne i nabožne duše, ne dođu u ruke nesmiljenih ljudi, koji će ih zaklati.« I smjesta je mladić kao po Božjem nadahnuće darovao svecu sve grlice. Tada ih sveti otac uzme u naručje i govoraše s njima čisto povjer-

ljivo ovako: »Drage sestre grlice, vi priproste, nedužne i čiste ptice, a zašto ste se dale uhvatiti? Ja ću vas očuvati od smrti i napraviti gnijezda, da možete leći i ispunjavati Stvoriteljevu zapovijed, da se množite.« I ode Franjo i napravi im svima gnijezda. I zaista grlice nijesu napustile gnijezda, načinjena od svetoga Franje, već su légle u njima, množile se i bile sa svecem i braćom prijazne. Mladiću pak, koji ih je darovao, reče sveti otac: »Sine moj, ti ćeš postati brat u našem redu i služit ćeš zahvalno Bogu!« I kako je svetac rekao, tako se domala i dogodilo." —

„Osim vatre ljubio je Franjo osobito vodu, jer je znamenje pokore i kajanja, s kojim se opere nečist duše i jer se prvo očišćenje duše dogodilo po krstu. Ako je prao na zdencu ruke, izabirao je zato uvijek takovo mjesto, da nije s nogama zagazio u vodu. Ako je stupao stubama, išao je njima s velikim poštovanjem iz ljubavi do onoga, koji se u svetom pismu zove »skala«. Brata, koji je imao nasjeći drva za vatru, strogo uputi, da ne smije nikada cijelog debla odsjeći, već uvijek jedan dio pustiti netaknut iz ljubavi prema Onome, koji nas je na drvetu križa spasao. Isto tako naloži bratu vrtlaru, da ne smije cijelog vrta sa samim sočivom zasijati, već ostaviti komadić zemlje za grmove i za ruže iz ljubavi prema Onome, koji se u Velebnoj Pjesmi zove »ruža poljâ i ljiljan dolina«. Braća, koja su s njime

živjela, opažala su na njem tako neopisivo veselje nad stvorovima, da je njegov duh bio u nebesa uznesen, ako bi ih samo primio ili pogledao. I jer je u stvorovima nalazio toliko utjehe, spjevao je kratko pred svoju smrt više pjesama stvorovima Božjim, da bi tako predobio srca svojih slušalaca za slavu Božju i da bi ljudi Boga u njegovim stvorovima hvalili. Među svim je stvorenjima ljubio Franjo najvruće sunce i vatru. Imao je navadu reći: »Ako sutra izađe slučajno sunce, morao bi svaki čovjek zahvaliti Bogu, koji ga je u našu korist stvorio, jer po njem dobivaju naše oči cio dan svjetlo; s večera pak, kad se noć približava, morao bi svatko hvaliti Boga poradi našeg brata vatre. Jer smo svi tako reći slijepi, kad nam ne bi Bog po toj dvojici braće podijelio luči. I zato moramo osobito poradi ova dva stvorenja, pa isto radi drugih hvaliti Stvoritelja!« A to je i sâm ispunjavao savjesno do svoje smrti. Kada ga je boljetica teško mučila, začeo je pjevati svoje pjesme u zahvalu Gospodu za sve, što je stvorio, a i braći je svojoj govorio, da pjevaju, da bi tako promišljajući Božju ljepotu zaboravio na gorčinu svojih bolova i bolesti. I jer je sunce, kako je više puta pomišljavao i govorio, ljepše od svega ostaloga stvorenja i više od drugih slično Gospodinu, te se također u svetom pismu Bog naziva »sunce pravde«, zato dade svojim zahvalnim pjesmama ime »Pjesma suncu«." — — — — — — — — — — — — — —

„Nekoliko dana pred svoju smrt ležao je sveti Franjo bolestan u palači biskupa u Assisiju. Kod toga veličaše Boga u zahvalnim pjesmama i kada nije mogao zbog slabosti sâm pjevati, reče svojoj braći, neka pjevaju. Međutim su asiški građani iz straha, da bi im ugrabili tako dragocjeni zaklad, dali palaču noć i dan od oboružanoga mnoštva brižno stražiti. Dok je tada bio svetac u bolima prikovan na postelju, neki mu brat reče ovako: »Oče, ti znaš, da te ljudi ovdje visoko cijene i drže te za sveca; i tako bi lako došli na misao, da bi ti, ako tvoja tako razglašena svetost nije prevara, morao poradi svog opasnog stanja radije na smrt misliti i radije plakati, nego pjevati. Mnogi naime čuju naše pjevanje, jer je palača tebe radi okolo naokolo opkoljena od vojnika i ti bi se lako mogli na nas srdnuti. Zato bi — držim — bilo bolje, kad bi se odavde odstranili i vratili k svetoj Mariji degli Angeli, jer nije dobro, da ostanemo među svjetskim ljudima.« Svetitelj na te riječi brata Ilije — jer taj je to predlagao — odgovori: »Dragi moj brate, ti znaš, da je već dvije godine, otkada mi je Gospodin u Folignu otkrio konac mojega života. Ujedno mi je zajamčio, da su mi otpušteni svi grijesi i da ću polučiti spasenje. Dan prije nego mi je bilo to otkrito, mislio sam s mnogim suzama na svoju smrt i na svoje grijehe, a sada se prelijeva moje srce tolikim veseljem, da već ne mogu ni plakati, nego naprotiv samo se radovati i klicati od veselja. Zato pjevam i hoću i dalje pjevati hvalu Bogu, koji mi je toliko milosti podijelio i obećao rajsku slavu«.“ — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — —

Kako to sve danas zvoni tuđe, čudno i nemoguće! Na tom se upravo najbolje spoznaje, kako se moderni svijet vrlo udaljio od Isusa Krista. Koliko bi mnogi dali za to, da mogu biti tako djetinjski veseli, da mogu tako ljubiti svoje bližnje i stvorenja Božja, da znadu biti tako strpljivi i ponizni! A što, kada se boje prignuti se pod jaram Gospoda, ispunjavati zapovijedi svete Crkve, djetinjski vjerovati i tvrdo se uzdati u Boga, krotiti svoje strasti i otvoriti svoje srce njegovoj milosti!

Neka postane sav mladi naraštaj drukčiji! Usvojimo svatko nešto te djetinje dobrote i čistoće, svak nešto te svemoćne skromnosti! Danas, gdje ječi čovjek pod težinom modernog velegrada, gdje živčane bolesti taru ljude, koji brzo žive, koji se svim nasladama podavaju i usred meteža modernog života ne dolaze nikad do mira, nikada do toga, da bi promišljali o sebi samima i sebe usavršivali; danas, kad je čovjek postao sužanj svoje kulture, kada siromaštvo tare nebrojene slojeve, i kad je mrtvi kapital zasužnjio žive duše: danas je više no igda na mjestu uzbuditi duh franjevački, duh kršćanske ljubavi prema Bogu, narodu i njegovim stvorovima i prema naravi, prema siromasima,

djeci, sirotama i grješnicima, prema priprostomu a ipak tako dubokomu a k Bogu upravljenomu životu. Neka bi poimence naša katolička akademska omladina postala glasnica tih ideala!

11. Molitva, Sveta Euharistija i život sa Crkvom.

Moderni svijet samog sebe najbolje tim označuje, što zabacuje molitvu. To nije ni čudno, jer je molitva združenje s Bogom, a moderni čovjek hoće da bude autonoman; on misli, da odozgor ne treba pomoći i drži, da mu ne treba nikakva savjeta, nikakva drugoga vodića za život osim »opće kulture«, »duha vremena«, »rezultata znanosti« i sličnih ideala. No iskustvo nas uči, da čim manje čovječanstvo moli, tim je manje srećno. Pa i mnogi katolici daju se od duha vremena zaslijepiti, da znamenovanje molitve omalovažavaju i zato u bilanci katoličkoga pokreta molitvu meću veoma nisko. No u katoličkom prosvjetnom, socijalnom i političkom pokretu molitva je barem toliko vrijedna, koliko sastanci, polemika s protivnicima, prikladna taktika udruženja i govori. Kada će naš rad na katoličkom polju uspijevati i kako će uspijevati, to je već Isus Krist rekao: »Ako ostanete u meni i moj nauk u vama, tad molite, za što hoćete, i dat će vam se.« Te riječi nijesu fraza, nemaju namjere autosugestije, t. j. tvrdo vjerujte u uspjeh vaše

stvari, a vjera u uspjeh krijepi volju i ta kao čudna moć više puta uzrokuje, da se to, što želimo i hoćemo, napokon i obistini. — Ne! te riječi su realne, riječi su Boga samoga i Bog je vjeran svojim obećanjima: on će nam zaista dati, dok u Njem ostanemo. Katolička organizacija nije djelo kao svako drugo, već je djelo, na koje je utisnut pečat Božji. Zato se pak mora to djelo molitvama hraniti, jačati i popunjavati; a tada će uspijevati i rasti, kao što rastu mladice, koje crpu svoju snagu iz čokota.

Isus je Krist mnogo molio, žarko molio, molio u sinagogi i u samoći, molio sam i s učenicima, molio dugo i kratko, i ostavio svojim učenicima najljepšu molitvu; molio je s pouzdanjem, jer »što je kod ljudi nemoguće, moguće je kod Boga«, molio je na glas i u duhu i svjetovao je nama, da budemo sa svojim molitvama tako reći na teret Bogu kao onaj, koji kuca na vrata susjedova, kuca i kuca, dok ga ne usliši. Molitvom duša najviše obogati, molitva nam pruža najviše utjehe, molitva ulijeva u naše srce čudesnu moć i diže nas nad malenkosti, nad skrbi, što nas more i nad tegobe svakidašnjih dana, što nas poništuju, othranjuje nas u tom pogledu u nekoj veseloj bezbrižnosti, kao što je ljiljan na polju, koji ne zna presti, a ipak je obučen ljepše, nego je bio Salomon u svem svojem sjaju; ona nas blaži, oplemenjuje i oštri. Svršavaj savjesno svoje molitve, ne zaboravi je osobito izjutra,

kad ustaneš. U jutro, kad začne nov dan, ne prepusti se svomu slučajnomu raspoloženju, ne počni s tim, da se baviš s različitim brigama — svaki ih dan ima dosta! — već počni time da moliš: da obnoviš svezu s Bogom! Molitva je poglavito za mladog, neiskusnog i proti različnim vanjskim uticajima neutvrđenoga čovjeka posebno također zato važna, jer mu daje moć, da bude savjestan i u malome. Job je govorio: »Strogo sam svojim očima zabranio, da ne gledaju s pohotom na djevicu«; Isus nas je pak učio, da pazimo također na svoje najtiše misli i najskrovnija čuvstva. »Iz dna srca dolaze zle misli, koje okaljaju čovjeka i rode grijehe«. Ta pažnja i savjesnost, vjernost u ispunjavanju najmanjih dužnosti, ta korektnost glede svega, što bi nas lako turilo u duševnu nesigurnost, stvorilo nas lakoumnima, rastresenima i podrovalo temelje našemu značaju, moguća je onda samo, ako savjesno i srdačno molimo, te tako ostanemo u Bogu, otkuda pritječe u našu dušu sva moć, veličina i ljepota. Treba pak kod toga obzirom na premnoge, koji ne mole zaufano i ne znaju moliti, opet i opet naglasiti, da je Bog onima, koji mole, dao sjajna obećanja: da će moći kršćanski živjeti, da će srećno živjeti, da im njegove pomoći ne će nikada uzmanjkati. Da i ne spominjemo riječi našega Gospodina, koje se toga tiču, nalazimo već kod proroka Izaije i u psalmima prekrasna obećanja Božja pravednicima, onima, koji mole, pojedin-

cima kao i cijelomu narodu: »Ja ću vas voditi cio vaš život, dok ne osijedite, zaista ću tako učiniti, nosit ću vas, pomagat ću vas, uzdići ću vas i riješiti.« — »On će me uzdržavati u mojoj moći; On će mi podijeliti mir.« — »Moj narod stanovat će u kućama mira, u sigurnim tvrđavama u kraljevskom pokoju.« — »On daje trudnima moć i dostatno moći slabima. Djeca se utrude i mladići padaju; tada oni, koji se uzdaju u Boga i čekaju na nj, zaćute novu moć, da se dignu krilima kao orlovi, da lete i da se ne zadahtaju, da hode i ne ćute slabosti.« — »Osramoćeni neka budu, koji te progone; neka poginu, koji za tobom posežu, i neka se pogube; ti ćeš pak biti veseo u svom srcu i radovat ćeš se pravednosti u Izraelu.« — »Ne mislite na to, što je za vama, i ne skrbite za to, što je bilo, jer ja ću vas posvema obnoviti; rast ćete u dobrom i oćutjet ćete taj put, da putove u pustinjama gradim i nabujavam potoke u osušenoj zemlji.« — »Nasilje i krivica ne će te doseći; ne će ti se trebati bojati, jer ne ću nikomu dopustiti, da ti dođe blizu. Svako oružje, koje se nad tobom kuje, skršit ću, i sve ćeš jezike, koji će tebe hvatati, osramotiti: tako plaćam ja pravednost sluga Božjih.« — »Gospodin će te uvijek voditi i nasitit će tvoju dušu u suši i krijepit će tvoje udove i bit ćeš kao od vodâ natapan vrt i kao studenac, komu nikada ne uzmanjka vode.« — »Bit ćeš kao lijepa kruna u rukama Gospodovim, kako se ženik veseli nevjesti,

tako će se Gospod veseliti nad tobom.« — »Ja ću vas tješiti, kako tješi mati; vaše će se srce veseliti i vaše tijelo i duša cvjetat će. U tom će se poznati ruka Gospodova na njegovim slugama i njegova srdžba nad neprijateljima.« — »Naše djelo ne će biti uzalud i ne ćete rađati nezrela voća, jer vi ste sjeme od Boga blagoslovenih, a tako i potomci vaši. I tako neka bude: prije nego budete vapili k meni, odgovorit ću vam, a dok budete još govorili, ja ću vas već uslišati!«

U najeminentnijemu značenju riječi dolazi to od sakramenata, p o g l a v i t o p a k o d s a k r a m e n t a S v e t e E u h a r i s t i j e. Od kakvoga je značenja Sveta Euharistija za kršćanina, kako je upravo ona središte kršćanskog života, kako je ona duša katoličanstva, kako je na svaki način potrebita: to je sveta Crkva neprestano učila, i uči osobito danas. Mi ovdje svega toga ne možemo ponavljati, ali nam se čini nužno našu inteligentnu mladež na to upozoriti: Da sveta Crkva upravo zadnjih godina tako vruće preporučuje često primanje Svete Euharistije, da se upravo u naše doba tako silno navraća vjernike, e se zadube u misterij prisutnosti Isusa Krista u sakramentu među svojim vjernicima; ako hoće, da se djeca već u ranoj dobi po tom sakramentu združe s Kristom, svojim najboljim prijateljem — to čini zato, jer je katolicima upravo u naše vrijeme to tako potrebno. Na jednoj strani vjernici, čim tjesnije združeni sa svojim Kristom, na drugoj

sve više razmahano bezvjerstvo, moralna anarhija, društveni razdor, čim dalje veće otuđenje od Krista i njegove Crkve. »Signa temporis«, znaci se vremena množe, sve se više cijelo čovječanstvo luči u dva tabora, čini se, da se već čuju koraci onih, koji imaju stvoriti zadnje priprave za veliko kraljevstvo protivnikâ Isusa Krista. Zato se također Crkva, sa svih strana progonjena i pritješnjena, čim dalje tim bolje pripravlja, oboružava i usred množine onih, koji otpadaju s jedne strane, dobiva na drugoj strani nove sinove i unutra se konsoliduje. No sva moć svete Crkve, sva moć vojujuće Crkve na zemlji, sva moć katolikâ jest Sveta Euharistija. Jedan od najvećih bojnih sredstava svete Crkve za kraljevstvo Božje jest katolička organizacija i zato je svaki bojovnik na tom polju baš posebno potreban okrepe i potpore, koju mu može dati samo Sveta Euharistija.

Među onim tajnama, koje se dandanas u katolika premalo naglašuju, u prvom je redu i ta istina, koju je tako lijepo izrazio sveti Pavao: da smo svi vjernici, oni, koji žive, i oni, koji su se već spasli, ali još onkraj groba trpe pokoru za svoje grijehe, dakle da smo svi članovi vojujuće, trpeće i triumfirajuće Crkve m i s t i č n o t i j e l o K r i s t o v o, da smo svi njegovi udovi, i da isto onako, kako mi rastemo i napredujemo u usavršivanju, također Krist na tajanstven način raste kao naša glava i počelo našeg života. To se pak

tajanstveno življenje u nama čuva, raste i usavršuje primanjem Svete Euharistije i na taj se način u katolikâ najbolje okrepljuje ono, što u naše doba najviše trebaju, naime osjećanje i život sa Crkvom: sentire cum Ecclesia! Danas se mnogo govori o »katoličkom« modernizmu, i to s pravom! To je najopasniji pojav u povijesti katoličke Crkve. Hereza svih hereza, tako ga je označio Pijo X. Kratkovidni su oni, koji kažu: Modernizam je francuskoga ili anglosaskog ili njemačkog podrijetla, Slavena se to nije primilo. Ta i liberalizem s obzirom na racionalizam i deizam bio je engleskog podrijetla, došao je pak u Englesku po njemačkom luteranstvu, razvio se po tom bujno u Francuskoj, a napokon nas okužio. U ostalom već je danas također među nama nemalo modernističkoga duha. A što je modernizam? Modernizam je težnja katoličku vjeru, katoličko crkveno mišljenje, čisti kršćanski duh asimilirati modernomu, s njim ga bitno spojiti, izbrisati temeljne razlike među konfesijama, naći na podlozi evolucionističke hipoteze bivstvene sveze i mostove među katolicizmom Crkve i modernim svjetovnim te etičnim nazorima. Zar već nema nešto toga duha u nas, među nama? Svi koji živimo na pô kršćanski, izručeni smo nesigurnosti modernističkog mišljenja, jer ako ne ćemo sve svoje duše s katoličkim kršćanstvom napojiti i to sa svim kršćanstvom, mi ćemo, što nam jošte kršćanskoga nedostaje, nadomjestiti s modernim mišljenjem svijeta, literature, okoline, društvenog milieua.

Ta zar nijesmo više puta samo »estetski kršćani«, to jest: pristajemo uz katolicizam u kojemgod obziru više zato, jer nam se dopada njegov »idealistički, protimaterijalistički smjer«, njegov »mistički karakter«, njegova »univerzalna, centralistička, čvrsta organizacija«, a na praktično izvršivanje katoličkih moralnih načela polažemo premalo važnosti i što nam u katoličkim vjerskim istinama ne prija, čega naši moderni moždani ne razumiju, za što smo izgubili smisao, toga se kao nečega neugodnoga ne ćemo da sjećamo, to zašućujemo pred sobom i drugima? Ili nijesmo li više puta katolički više radi toga, jer smo se kao radnici na polju kršćanskog socijalnog, prosvjetnog i političkoga rada iz osjećaja discipline i solidarnosti u boju s protivnicíma nekako u nj uživjeli pa i mora tako zvani esprit de corps izvana često nadomještati, što nam katoličko u nutrini manjka? Ruku na srce svi, koliko nas ima! zar nije u mnogom obziru zaista tako s nama?

* * *

Prijatelji! Naše doba slično je onomu, kada se staro proganstvo približavalo svojoj propasti. U novom poganstvu živimo i kako smo nedavno od neke vrlo uvažene strane čuli, to je novo poganstvo u jednom obziru još gore od staroga. Stari su pogani Krista že-

ljeli, dočekali ga i s ljubavlju ga primili, a novi ga otklanjaju, njegov nauk i njegove riječi kvare, te kleveću i po svojim predrasudama iskrivljuju; pod izlikom, da ga bolje razumiju nego njegova Crkva, sve većma se od njega udaljuju, iz svih religija sastavljaju novu »svjetovnu« i spajaju skupa sve zablude, koliko ih se god na svijetu učilo. To nam pak nalaže dužnost, da se mi, što se više moderni svijet od Krista i njegove Crkve luči, tim bolje njoj priklonimo, da se s »kršćanstvom srednjeg puta« ne zadovoljimo, već težimo za sve to većom savršenošću. Samo u tome je jamstvo, da će i kršćanska socijalna organizacija katoličkoga naroda, kojoj hoćemo da budemo vođi, uspijevati i roditi bogate plodove. I ni s jednom riječju ne možemo bolje završiti svoje skromne misli kao s onima, s kojima je završio apostol narodâ u onim tamnim vremenima poganstva svoje pismo na Efežane:

»Postanimo složni u vjeri i u spoznanju Sina Božjega, da ne budemo kao djeca, koja se ovamo i onamo nagiblju, kako zapiri vjetar kakvog novog nauka, već budimo odani istini u ljubavi i u svakom obziru rastimo s njime, koji je glava, Krist. Ne hodajmo po putovima, po kojima hodaju pogani u zaslijepljenosti svojega uma i koji se bez srama podavaju svojoj pohoti, već se obnovimo u duhu i mislima i obucimo novog čovjeka, koji je po Bogu stvoren u pravednosti i svjetosti. Nijedan, koji je nečist i traži sramotan dobitak, ne će

biti dionikom kraljevstva Kristova i Božjega. Ne dajmo se zaslijepiti naucima, koji nemaju podloge, jer nekad smo bili tama, a sad smo luč po Gospodu; zato se pokažimo kao djeca svjetla! Zato je rečeno: Ustaj, tko spava, ustaj od smrti, da te rasvijetli Krist! Pazimo dakle, braćo, da — — — živimo, ne lakomišljeno, već mudro, jer je vrijeme zlo. Jer nemamo se boriti s tijelom i krvi, već protiv moći i vlasti tmine, protiv zlih duhova na svijetu. Zato se odjenimo oklopom Božjim, da se uzmognemo u zli čas oduprijeti i pobijediti; opašimo svoja leđa istinom, obucimo čvrsti oklop pravde, noge obujmo s odlučnošću za evanđelje mira, a prije svega očuvajmo se štitom vjere i primimo za mač duha, koji je riječ Božja!« Tako oboružani, dragi drugovi, borimo se za Božje pravo i tako ćemo najviše učiniti također za svoje pravo — pravo našega naroda i domovine, za pravo Hrvatske. To je najbolji državopravni program, koji postavlja državu na temelj Božji, temelj kršćanski i na tom temelju moći ćemo sreću i slobodu svoje domovine uspješno graditi tada, kad budemo svi istiniti i pravi borci za pravice katolištva, a ponajprije istiniti i pravi katolici mi sami. To neka bude jezgra našega državopravnoga programa. Beatus populus, cuius Dominus Deus est!

